

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Andrej Klemenčič

Stihija med reformami hukou v Ljudski republiki Kitajski

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Andrej Klemenčič

Mentor: red.prof.dr.Mitja Saje

Somentor: red.prof.dr.Bogomil Ferfila

Stihija med reformami hukou v Ljudski republiki Kitajski

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

Diplomsko delo z naslovom Stihija
med reformami hukou v Ljudski
republiki Kitajski, je izdelano s
soglasjem obeh fakultet in urejeno po
pravilih matične fakultete.

Stihija med reformami hukou v Ljudski republiki Kitajski

Sistem hukou je močno zakoreninjen v politični in upravni shemi Ljudske republike Kitajske, o predhodnikih sistema pa pričajo celo več stoletji stari zapisi. Pri preučevanju sistema in njegovega delovanja se hitro opazijo velike neenakosti, ki jih povzroča razdeljevanje ljudstva na podlagi izdajanja potrdil hukou. Ta temeljijo zgolj na kraju rojstva, kjer je najbolj pereča delitev na ruralno in urbano. Prebivalcem predstavlja selitev izven rojstnega kraja velike težave, saj je sprememba potrdila hukou in pridobivanje urbanega potrdila hukou zelo omejeno s pogoji, ki jih velika večina prebivalcev ne dosega. V zadnjih petdesetih letih so se zato v večjih mestih in njihovi okolici nezakonito naselile velike množice delavcev migrantov, ki se v urbane predele LR Kitajske selijo v želji po večjem zaslužku in posledično boljšemu življenju. Ti se v večini primerov znajdejo v nezakonitih, slabo plačanih službah, v nelegalnih migrantskih naseljih, brez kakršnekoli državne pomoči in brez možnosti ureditve svojega statusa hukou. Zadnja leta so prinesla vse glasnejše kritike sistema hukou, ki so posledično spodbudile vladne reforme. V diplomskem delu se ukvarjam z raziskavo teh reform, z napovedjo prihodnosti sistema hukou ter vprašanjem možnosti izvedbe konkretnih sprememb celotnega sistema.

Ključne besede: hukou, Ljudska republika Kitajska, reforme hukou

Chaos between reforms of the hukou system in People`s Republic of China

Hukou system is strongly rooted in the political and administrative scheme of the People's Republic of China, with the precursors of the system attested in centuries-old records. When examining the system and its operation, significant inequalities caused by the distribution of people on the basis of hukou certification quickly become apparent. They are based solely on the place of birth, causing the most acute division between rural and urban areas. For the citizens, relocation outside the birthplace is difficult, since the changing the hukou certificate and obtaining an urban hukou certificate is limited by criteria which the vast majority of the population does not reach. In the past fifty years, the major cities and their surrounding areas have been illegally settled by large numbers of migrant workers who migrated to urban areas in search of money and consequently a better life. In most cases they find themselves in illegal, poorly paid jobs in the illegal migrant settlements, with no state aid and without the possibility of normalizing their hukou status. Criticism of the hukou system has been increasing in recent years, with calls for government reform. This thesis investigates these reforms, attempts to predict the future of the hukou system, and discusses the possibilities of implementation of concrete, system-wide changes.

Keywords: hukou, People's Republic of China, hukou reforms

KAZALO

1	UVOD	6
1.1	Namen in cilji diplome	6
1.2	Opredelitev osnovnih pojmov	7
2	PREDSTAVITEV SISTEMA	9
2.1	Ljudska republika Kitajska	9
2.1.1	Splošno o Ljudski republiki Kitajski	9
2.1.2	Politična ureditev	10
2.1.3	Upravna ureditev	12
2.2	Ruralno-urbane migracije	15
2.3	Predstavitev sistema hukou	16
2.3.1	Kaj je sistem hukou?	16
2.3.2	Vrste potrdil hukou	18
2.3.3	Kako poteka pridobitev potrdila hukou?	21
2.3.4	Namen potrdil hukou	25
2.4	Vpliv sistema hukou na ruralno-urbane migracije	25
2.5	Vloge sistema hukou	28
2.5.1	Subvencioniranje	28
2.5.2	Nadzorovanje migracij	30
2.5.3	Družbeni nadzor	31
2.5.4	Upravljanje zaznamovanih ljudi	31
3	ZGODOVINA SISTEMA	32
3.1	Sistem hukou in spreminjanje skozi zgodovino	32
3.1.1	Starodavna Kitajska – zametki sistema hukou (8500–220 pr .n. št.)	33
3.1.2	Imperialna Kitajska (221 pr. n. št.–1911 n. št.)	35
3.1.3	Moderna doba Kitajske (po letu 1911)	40
3.2	Reforme	42
3.2.1	Reforme pred letom 1950	43
3.2.2	Reforme od leta 1950 do 1977	44
3.2.3	Reforme od 1978 do 2000	46
3.2.4	Reforme po letu 2000	49
3.3	Trenutne razmere	52
4	PREMAGOVANJE OVIR	55
4.1	Nekontrolirane migracije na urbana področja	56
4.2	Izobrazba	57
4.3	Socialni status in zaposlitev	60
5	NOVI MEJNIKI	62
5.1	Nasprotja	63
5.2	Dileme	64
5.3	Prihodnost sistema hukou	65
6	ZAKLJUČEK	68
7	LITERATURA	70
	PRILOGE	1
	Priloga A	Error! Bookmark not defined.
	Priloga B	Error! Bookmark not defined.
	Priloga C	2

1 UVOD

1.1 Namen in cilji diplome

Cilj diplomske naloge je podrobno razložiti sistem hukou (kit.: 户口制/ *hùkǒuzhì*) in njegove vplive na gospodarski razvoj, socialni status prebivalcev ter morebitni vpliv na ostale vidike življenja ljudi na Kitajskem. Predstavil bom pozitivne in negativne lastnosti sistema, njegove vplive na državo in prebivalstvo. V diplomskem delu bom opisal tudi zgodovino sistema hukou ter prepoznal vidike, ki so bili ključni za njegov nastanek in tudi njegov obstoj do tega dne. V drugem delu diplomskega dela bom podrobneje preučil ključne reforme, ki so vplivale na spreminjanje sistema hukou, in na podlagi dosedanjih sprememb poskusil napovedati, kaj se bo s sistemom dogajalo v prihodnosti.

Teza diplomske naloge: stihijskost se kaže v razkolu med uradno politiko sistema hukou in dejansko situacijo, ki se odraža v nekontroliranih migracijah v smeri ruralno-urbano.

Za končno presojo teme bodo zanimiva vsa odstopanja od striktnih pravil sistema hukou, ki vplivajo na nenadzorovane migracije med ruralnimi in urbanimi predeli Kitajske. Raziskoval in primerjal bom različne statuse migrantov, utemeljil vzrok migracij, razložil njihov potek in dogajanje po migriranju, izpostavil težave sistema hukou, kot je na primer podkupljivost hukou uradnikov, ter poskušal primerjati zeleno stanje z resničnim. V zaključku naloge bom združil misli in poskušal s pomočjo uporabljene literature in zbranih podatkov opredeliti pot, po kateri naj bi se sistem hukou ohranjal, oziroma razvijal v prihodnosti.

S teoretičnimi podatki, ki jih bom pridobil iz sekundarnih virov, predvsem strokovnih in poljudnoznanstvenih, bom predstavil sistem hukou kot celoto, z vsemi slabimi in dobrimi stranmi. Iz pridobljenih podatkov bom nato oblikoval končno oceno o svoji tezi ter jo potrdil oziroma ovrgel.

1.2 Opredelitev osnovnih pojmov

Stihíja – po SSKJ: nenačrtno, nekontrolirano dogajanje: prepustiti gospodarstvo stihiji; hiter razvoj je vnesel v družbo stihijo.

Stihíjski razvoj – po Velikem slovarju tujk Cankarjeve založbe: samohoten, nezaveden, nenačrten, neorganiziran, ki se razvija brez zavestnega vodstva (Veliki slovar tujk 2002, 1. izd., 1. natis. Ljubljana: Cankarjeva založba).

Ruralno območje – po Geografskem terminološkem slovarju: podeželsko prebivalstvo (Geografski terminološki slovar - Zbirka Slovarji 2005: Geografski inštitut Antona Melika, ZRC SAZU).

Urbano območje – po Geografskem terminološkem slovarju: mestno območje: mesto z bližnjo urbanizirano okolico, ki se od bolj oddaljenega zaledja razlikuje po neprekinjeni zazidanosti, večji gostoti prebivalstva, majhnem deležu kmečkega prebivalstva, velikem številu dnevnik migrantov.

Migracija – po SSKJ: spreminjanje stalnega ali začasnega prebivališča, zlasti iz gospodarskih vzrokov; selitev.

Komunizem – po SSKJ: brezrazredna gospodarsko-družbena ureditev, ki temelji na podružabljanju proizvodnih sredstev, odpravi izkoriščanja in delitvi dobrin po potrebah.

Reforma – po SSKJ: sprememba, spreminjanje sistema, ureditve česa.

Ruralno-urbana migracija – pogosto imenovana tudi selitev vas–mesto. O ruralno-urbanih migracijah ali selitvah govorimo, kadar osebe zapuščajo kmetijska področja in se naseljujejo v mestih, primestnih in industrijskih naseljih (Kladnik in drugi 2005, 352).

Državni svet LR Kitajske (kit.: 中华人民共和国国务院 *Zhōnghuà Rénmín Gònghéguó Guówùyuan*) – v LR Kitajski državni svet predstavlja osrednjo vlado.

Ministrstvo za javno varnost LR Kitajske (中华人民共和国国务院公安部 *Zhōnghuà Rénmín Gònghéguó Gōng`ānbù*) – v LR Kitajski Ministrstvo za javno varnost predstavlja Ministrstvo za notranje zadeve.

Lebdeče prebivalstvo – iz angleškega pojma *floating population*, ponekod prevedeno tudi kot *plavajoče prebivalstvo*. Lebdeče prebivalstvo je pojmovano na dva načina, in sicer kot prebivalstvo, ki nima ustreznega potrdila hukou, ali kot prebivalstvo, ki se v mestih nahaja brez urbanega potrdila hukou (torej tudi turisti oziroma prebivalci z začasnim potrdilom hukou). Sam bom v to skupino uvrstil vse delavce migrante, ki v urbanih predelih delajo in živijo brez ustreznega urbanega potrdila hukou.

Nezakoniti migranti – vsi migranti, ki nimajo urejenega ustreznega potrdila hukou. Navadno gre za migrante, ki so zapustili ruralne predele in se preselili v urbane, pri tem pa niso pridobili ustreznega urbanega potrdila hukou. V to skupino lahko uvrstimo tudi migrante, ki imajo urbani hukou, a so se preselili iz manjšega mesta v večje, kjer pa jim tamkajšnjega potrdila hukou ni uspelo pridobiti.

Potrdilo hukou – potrdilo, ki je izdano vsakemu prebivalcu LR Kitajske in predstavlja osnovo delovanja sistema hukou.

Delavci migranti – vsi prebivalci, ki so migrirali iz ruralnega v urbano področje ter si v urbanem območju našli zaposlitev (ne glede na njihovo potrdilo hukou).

2 PREDSTAVITEV SISTEMA

V prvem poglavju diplomskega dela bom predstavil Ljudsko republiko Kitajsko, na kratko opredelil njen nastanek in posebnosti. Razložil bom pojem in pomen ruralno-urbanih migracij ter predstavil sistem hukou, utemeljil njegov nastanek in glavne značilnosti ter opredelil vplive, ki jih ima na ruralno-urbane migracije.

2.1 Ljudska republika Kitajska

2.1.1 Splošno o Ljudski republiki Kitajski

Da bi lahko zares razumeli, zakaj je sistem hukou tako pomemben in še vedno prisoten v LR Kitajski, moramo opredeliti nekatere njene ključne značilnosti.

Ljudska republika Kitajska (v nadaljevanju: LR Kitajska; kit.: 人民共和國 *Rénmín Gònghéguó*) je z 1,367 milijarde prebivalci (predvideno julija 2015)¹ še vedno močno zasidrana na prvem mestu lestvice držav z največ prebivalci. Sledi ji Indija s približno 100 milijoni manj, potem pa so, daleč za njima, na tretjem mestu Združene države Amerike s 321 milijoni (Central Intelligence Agency. Factbook. 2016).

Ozemlje LR Kitajske se razteza na 9,596.960 kvadratnih kilometrih, kar predstavlja četrto največjo državo na svetu. Več kot polovico tega ozemlja (54,7 %) predstavljajo predeli, primerni za kmetijstvo. Poleg tega je na ozemlju tudi precej drugih naravnih virov (premog, železova ruda, plin) ter velik potencial vodnih virov, zaradi česar je LR Kitajska izredno samozadostna (prav tam).

¹ Natančno število prebivalcev je težko določiti in se spreminja od vira do vira. Zaradi politike in različnih ukrepov znotraj LRK, kot je »politika enega otroka«, so namreč družine praviloma prijavljale samo prvorojenega otroka, zaradi česar je število prebivalcev verjetno precej večje, kot je razvidno iz državnih zapisov in evidenc (Gunson, 2016).

Ravno velikost LR Kitajske, število prebivalcev in številne naravne danosti skupaj s precejšnjo gospodarsko neodvisnostjo in posebno upravno sestavo, ki jo bom opredelil v naslednjih poglavjih, so imeli velik vpliv na zgodovinski razvoj Kitajske ter tudi na sistem hukou. Ko temu dodamo še izredno zapleteno politično dogajanje v državi, ugotovimo, da je LR Kitajska postala velika, samozadostna država, ki se le s težavo prilagaja hitrim spremembam in ostaja ena izmed posebnosti sveta.

2.1.2 Politična ureditev

John Bryan Starr (2001, 55) v knjigi *Understanding China* politični sistem Kitajske opredeli z naslednjimi besedami: »Američani o kitajskem političnem sistemu pogosto razmišljamo kot o nasprotju sistema v ZDA. Mi imamo demokracijo, pri njih vlada avtoritarna ali celo totalitaristična oblast. Pri nas vlada zakon, pri njih oseba.«

Zgornji zapis razkriva številne razlike, v katerih se politični sistem LR Kitajske razlikuje od večine političnih sistemov ostalega sveta. Če pri nas obstajajo zakoni, ki so enaki za vse in imajo predvidene točno določene sankcije za vse prebivalce, lahko v LR Kitajski opazimo večjo »prilagodljivost« sistema. Kazni in sankcije so pogosto odvisne od pogajanj med osrednjo vlado in lokalnimi vladajočimi organi ter od statusa osebe, ki je kazensko odgovorna. Obvelja seveda mnenje osrednje vlade. Predvsem oddaljene lokalne vlade zato mnoge informacije zadržijo, da ne pridejo do Pekinga. Tako lahko zadeve uredijo po svoje.

Sicer pa je LR Kitajska po svoji politični opredelitvi komunistična država (Central Intelligence Agency. Factbook. 2016). Edina vladajoča stranka v državi je komunistična partija Kitajske (KPK oziroma Kitajska komunistična partija, KKP; kit.: 中国共产党 *Zhōngguó Gòngchǎndǎng*), ki je po svoji programski usmeritvi delavska stranka (Saje 2006, 47).

Stranka KPK ima po zadnjih podatkih iz leta 2016 88,76 milijonov članov (druga največja stranka na svetu, prvo mesto zaseda indijska stranka BJP). Ti člani prevzemajo strankin sistem upravljanja, imenovan demokratični centralizem. Ta jim dovoljuje razpravljanje o političnih temah, a jim hkrati zapoveduje, da so odločitve, sprejete s strani višjih političnih organov, obvezne za vse člane (Saich 2011, 108). Takšno strukturo upravljanja si lahko predstavljamo kot nekakšno piramido – manj pomembni člani služijo kot podporniki stranke,

ki širijo prepričanja pomembnejših članov, pri sprejemanju političnih odločitev pa sodelujejo le najpomembnejši člani.

Po svoji ustavni ureditvi je LR Kitajska enodomno predstavniško telo. Sistem centralnih organov sestoji iz Nacionalnega ljudskega kongresa (v nadaljevanju: NLK; kit.: 全国人民代表大会 *Quánguó Rénmín Dàibiào Dàhuì*), ki je po ustavi najvišji organ oblasti v državi, Stalnega komiteja centralnega političnega biroja Komunistične partije Kitajske (kit.: 中国共产党中央政治局常务委员会 *Zhōngguó Gòngchǎndǎng zhōngyāng zhèngzhìjú chángwùwěiyuánhui*; v nadaljevanju: Stalni komite), katerega funkcija je tudi potrjevanje lokalnih zakonov in predpisov ljudskih zborov ali njihovih stalnih komitejev na nivoju provinc, avtonomnih pokrajin in mest. Poleg tega sistem sestavljajo še predsednik LR Kitajske, Državni svet, ki je temeljni nosilec izvršilne oblasti in najvišji organ državne uprave, Osrednja vojaška komisija, Vrhovno sodišče in Vrhovno tožilstvo (Saje 2006, 70–75).

Nacionalni ljudski kongres sestavljajo delegati NLK, ki so po zakonu izvoljeni iz 35-ih volilnih enot ljudskega kongresa provinc, avtonomnih regij, občin, ki so neposredno pod centralno vlado, ljudske osvobodilne vojske, delegatov volilnega sveta posebne upravne enote Hongkong in posvetnega volilnega sveta tajvanskih rojakov. Vsak kongres je izvoljen za dobo petih let. Trenutnih 2.987 delegatov je bilo izvoljenih pred sklicem prve seje enajstega NLK. Delegati se na sejah srečujejo enkrat letno, lahko se skliče tudi vmesna seja, če Stalni odbor meni, da bi to bilo potrebno, ali če to predlaga vsaj petina delegatov (The State Council The People`s Republic of China, 2014).

Politično ureditev LR Kitajske sem izpostavil, ker predstavlja pomemben temelj razumevanja sistema hukou in njegovih vlog. Preden preidem na glavni del diplomske naloge, bom opisal še upravno delitev LR Kitajske, saj tudi ta vpliva na obstoj in delovanje sistema hukou.

2.1.3 Upravna ureditev

Upravno lahko LR Kitajsko razdelimo na 23² provinc (kit.: 省 *shěng*), 5 avtonomnih regij (kit.: 自治区 *zìzhìqū*), 4 občine oz. mesta (kit.: 直辖市 *shì*) in 2 posebni upravni regiji (kit.: 特别行政区 *tèbié xíngzhèngqū*)– Hongkong (kit.: 香港 *Xiānggǎng*) in Macao (kit.: 澳门 *Àomén*). Vse omenjene upravne enote odgovarjajo neposredno osrednji vladi s sedežem v Peking (kit.: 北京 *Běijīng*) (Povzeto po: 中国政府网, 2005).

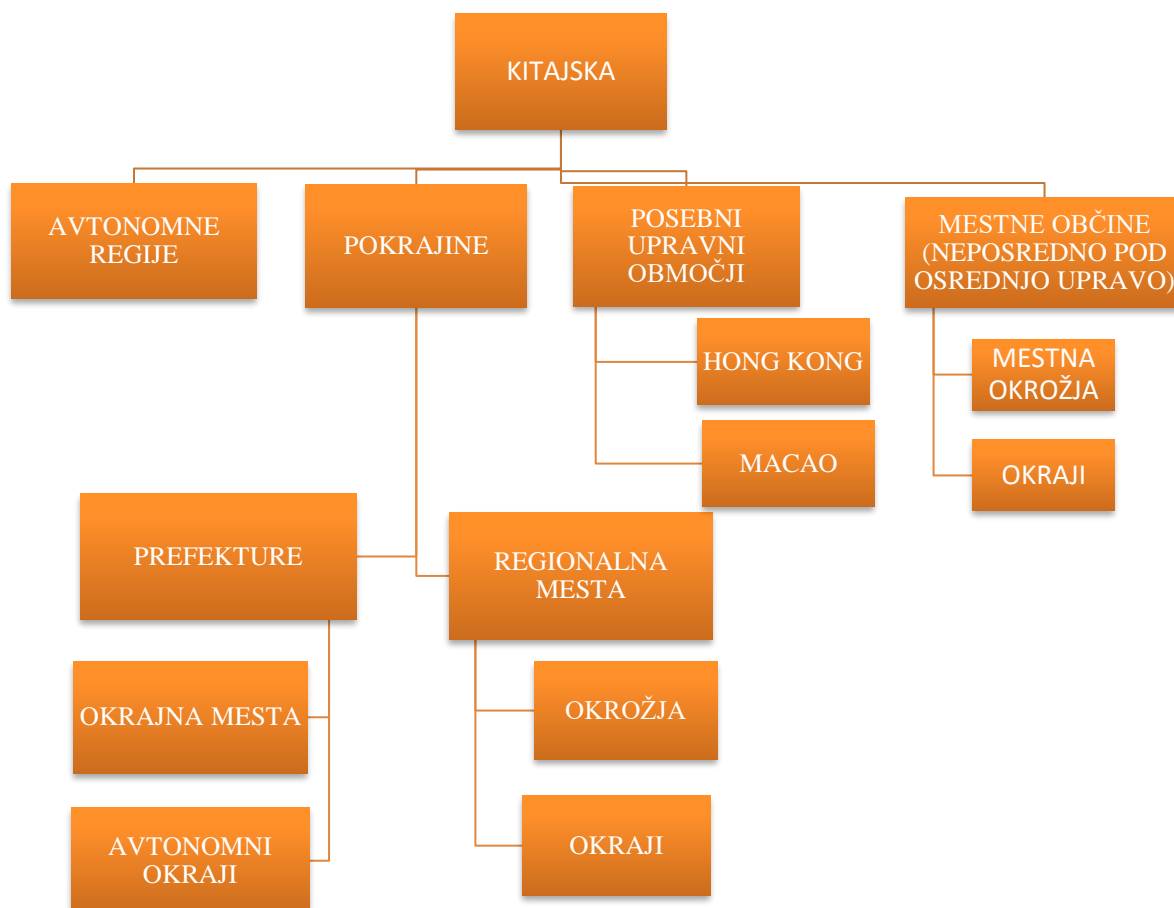
Po Ustavni listini LR Kitajske država upravno deluje po tritirnem sistemu, tako da lahko govorimo o avtonomnih pokrajinah (ki so izenačene s provincami), o avtonomnih prefekturah in o avtonomnih okrajih. Od zgoraj naštetih kategorij ozemeljske avtonomije uživajo največjo »samostojnost« avtonomne pokrajine (kit.: 自治区 *Zìzhìqū*). Teh je pet: Guangxi Zhuangzu (kit.: 广西壮族自治区 *Guǎngxī Zhuàngzú Zìzhìqū*), Notranja Mongolija (kit.: 内蒙古自治区 *Nèi Měngǔ Zìzhìqū*), Ningxia Huizu (kit.: 宁夏回族自治区 *Níngxià Huízú Zìzhìqū*), Xinjiang Uighur (kit.: 新疆维吾尔自治区 *Xīnjiāng Wéiwú'ěrzú Zìzhìqū*) in Tibet (kit.: 西藏自治区 *Xīzàng Zìzhìqū*). Znotraj avtonomnih pokrajin delujejo upravni organi, ljudski zbori in vlade avtonomnih pokrajin, prefektur in okrajev, ki lahko dokaj samostojno sprejemajo in izdajajo določene lokalne in upravne predpise (Saje 2006, 76–77).

Opisana delitev LR Kitajske je ključnega pomena pri prepoznavanju in oceni težav, ki se dotikajo sistema hukou in ruralno-urbanih migracij. Veliko število lokalnih oblasti, ki imajo precejšnjo svobodo pri odločanju in niso nadzorovane s strani enotnega centralnega organa, dopušča uradnikom nespoštovanje oziroma lastno interpretacijo pravil. Takšna svoboda se pogosto odraža v sprejemanju podkupnin, izsiljevanju in prilagajanju pravil za določene prebivalce.

²LR Kitajska tretira Tajvan (kit.: 台湾 *Táiwān*) kot svojo 23. provinco.

Na spodnjem diagramu je razvidna upravna razdelitev LR Kitajske, z natančnejšimi pojasnili posameznih upravnih enot pod diagramom.

SLIKA 2.1: Upravna razdelitev LR Kitajske

Vir: Lasten, povzeto po Saje 2006, 70–75

Na zgornjem grafikonu avtor poudarja naslednje (Saje 2006, 78–80):

- Na prvi ravni lokalne uprave lahko prepoznamo 23 pokrajin, 5 avtonomnih regij, dve posebni upravni območji in 4 mesta, ki so neposredno pod osrednjo upravo.

- Mesta pod neposredno upravo se delijo še na mestna okrožja in okraje. Mestna okrožja zajemajo urbanizirana območja, okraji pa zajemajo podeželska območja na predelih pod mestno upravo.
- Pokrajine se delijo na prefekture in regionalna mesta. Regionalna mesta so pravzaprav prefekture, ki pa imajo več kot 250.000 prebivalcev in zadoščajo določenim gospodarskim pogojem. Od teh ima 15 mest poseben status podprovincialnih mest, ki imajo samostojno upravo na področju gospodarstva in prava.
- *»Okrajna mesta imajo urbanizirano mestno okrožje in podeželska območja z enako obliko uprave kot okraji«* (Saje 2006, 78). Na ravni okrajev ločimo še delno urbanizirana manjša mesta ali trge in podeželska okrožja. Mestna okrožja se delijo na mestne rajone, ki so najmanjša upravna enota v večjih mestih, ter krajevne skupnosti.

Pri upravni delitvi je treba poudariti še, da prihaja do razlik glede na to, ali je lokalna uprava na mestnem ali podeželskem območju oziroma na ozemlju z avtonomno upravo (Saje 2006, 78, povzeto po www.china.org.cn). Pomembnost lokalne oblasti je odvisna tudi od drugih dejavnikov, kot so na primer povezanost s Pekingom, velikost ozemlja in ekonomski status.

Razlike med lokalnimi upravami so razvidne na številnih področjih. Za sistem hukou je najpomembnejše vedeti, da ima večina lokalnih oblasti predpisano število delavcev migrantov, ki lahko zakonito pridobijo delo v lokalnih podjetjih in posledično tudi ustrezno potrdilo hukou. Poleg tega je treba poudariti, da ima vsaka lokalna uprava natančno predpisana sredstva, ki jih za njeno delovanje nameni Peking.

Poleg politične in upravne delitve bom izpostavil še neformalno delitev na ruralni in urbani del dežele, ki, kot bomo videli v nadaljevanju naloge, ne predstavlja samo ločnice med kmeti in meščani, ampak tudi zelo pomemben prepad, ki precej vpliva na življenja številnih prebivalcev LR Kitajske (English.gov.cn, 2014).

K upravni razdelitvi LR Kitajske se bom vračal tudi v nadaljevanju naloge, ko bom podrobneje opisal sistem hukou. Pred tem se bom dotaknil še ruralno-urbanih migracij in njihovega vpliva.

2.2 Ruralno-urbane migracije

Kot sem zapisal v razlagi pojmov na začetku naloge, se pri ruralno-urbanih migracijah prebivalstvo preseljuje iz ruralnih oziroma vaških predelov na urbane oziroma mestne, primestne in industrijske predele (Kladnik in drugi 2005, 352).

Ruralno-urbane migracije v današnjem svetu niso nič neobičajnega in so prisotne praktično povsod. Že več desetletij lahko opazujemo trend preseljevanja ljudi v mesta, saj ta običajno ponujajo več priložnosti za zaslužek in boljše življenjske pogoje kot ruralna območja, na katerih prevladuje kmetijstvo. Ruralno-urbane migracije so ključni del urbanizacije, ki je pomemben dejavnik za nastanek in razvoj mest (Fischer 2009).

Tudi znotraj LR Kitajske lahko govorimo o urbanizaciji, a se ta precej razlikuje od urbanizacije v drugih delih sveta. Kljub temu da so bile migracije pogoste skozi večji del zgodovine Kitajske, se ta v 21. stoletju sooča z vedno večjimi težnjami po preseljevanju iz ruralnih na urbana območja.

Vse pogosteje lahko tudi znotraj LR Kitajske govorimo o transregionalnih migracijah (s podeželja v mesto oziroma iz manj razvitih provinc v razvitejše), ki jih spodbuja dvojno delovanje tržnega mehanizma in makro nadzora. Kmetje vse bolj premišljeno načrtujejo selitev, z namenom boljšega življenja in boljših služb (Umek 2007, 74).

Vendar so v LR Kitajski migracije iz ruralnih v urbana področja za kmete precej težavna, saj obstajajo omejitve, s katerimi vlada spretno nadzoruje kdo, kam in zakaj migrira. Nadzor migracij prebivalstva je bil pogost v večini zgodovinskih obdobj Kitajske in še danes obstaja pomemben del kitajskega političnega sistema.

Ruralno-urbane migracije so za vlado LR Kitajske pomembna tema že vse od njene ustanovitve. Mitja Saje v svoji knjigi *Sodobna Kitajska* (2006, 139) navaja, da je ob ustanovitvi LR Kitajske (leta 1949) na ruralnih območjih živel več kot 85 % vsega

prebivalstva. Tako velik delež ljudi na ruralnih območjih je vodil do unikatne težave – agrarne prenaseljenosti³.

Običajno se težava agrarne prenaseljenosti lahko rešuje z ukrepi, ki povečujejo urbanizacijo ali industrializacijo, a LR Kitajska se je poleg prevelike količine kmečkega prebivalstva hkrati soočala še z eno težavo – majhno količino pridelane hrane, ki je komaj zadostila potrebam številčnega prebivalstva. Tako bi v primeru, da bi se preveliko število prebivalcev preselilo iz ruralnih območjih, lahko nastala lakota (prav tam).

Tako je morala vlada LR Kitajske sprejeti določene ukrepe, s katerimi bi lahko opravljala nadzor pretoka prebivalstva med ruralnimi in urbanimi območji. Kitajska vlada je v ta namen oblikovala sistem registracije, preko katere je bil mogoč nadzor števila kmetijskega in nekmetijskega oziroma mestnega prebivalstva. Nastal se je sistem hukou (Saje 2006, 139).

2.3 Predstavitev sistema hukou

2.3.1 Kaj je sistem hukou?

Sistem hukou je popis registracije gospodinjstev, ki je v Ljudski republiki Kitajski zakonsko predpisana. Sistem temelji na potrdilih hukou (kit.: 户口证书 *hùkǒu zhèngshū*), ki jih lahko v nekaterih pogledih primerjamo z našimi osebnimi izkaznicami. Potrdilo hukou je treba predložiti za poroko, izdajo vozniškega dovoljenja, potrdila o rojstvu otroka, potnega lista, za odprtje podjetja ter tudi za odprtje bančnega računa in pridobitev telefonske linije (Wang 2005, 62).

Najenostavnejše bi lahko sistem hukou opredelil kot sistem izdajanja potrdil, ki temelji na rojstnem kraju prebivalca. Glede na kraj rojstva je oseba razvrščena v eno od dveh kategorij – v kategorijo kmečkega prebivalstva ali kategorijo nekmečkega prebivalstva. Vsakemu posamezniku glede na uvrstitev pripadajo določene pravice in dolžnosti, ki se nanašajo na številna področja življenja, med drugimi tudi na njegovo zmožnost migriranja v druge predele države, dostop do šolstva, zdravniške oskrbe in socialnih ugodnosti.

³»Agrarna prenaseljenost – pojav, ko na določenem kmetijskem območju živi več ljudi, kot bi bilo potrebno za pridelavo običajne količine pridelkov.« (Saje 2006, 139).

Uradno je sistem hukou definiran kot upravni mehanizem za zbiranje in upravljanje z informacijami prebivalcev na podlagi osebne identifikacije, sorodstva in prebivališča. Temeljna zakonska osnova za delovanje sistema hukou sta Predpis o registraciji gospodinjstev Ljudske republike Kitajske iz leta 1958 in Predpis identifikacijskih kartic iz leta 1985⁴ (Wang 2005, 63).

Uradna opredelitev sistema hukou da opazovalcu lažen občutek, da gre za povsem običajen sistem registracije prebivalstva. V resnici je sistem hukou vse več kot to. Vlada LR Kitajske ga že dolga leta uporablja v različne namene, saj z njim KPK krepi svojo moč, omejuje prosto gibanje oziroma preseljevanje prebivalcev ter v mnogih pogledih ustvarja dva popolnoma različna svetova. Prepad, ki ga ustvarja delitev prebivalcev na podlagi potrdila hukou, se vztrajno veča in ustvarja razmere, ki jih bodo čutile še številne generacije.

Wang (2005, 64) je omejitvev ruralno-urbanih migracij s sistemom hukou označil kot *»najbolj presenetljivo lokalno, družinsko in geografsko pogojeno delitev oziroma pravno izvršitev modernega časa«*.

Tudi številni drugi avtorji so ostro obsodili sistem hukou. Najpogosteje lahko med kritikami zasledimo naslednji plati hukou sistema: številne vloge, s katerimi si vlada LR Kitajske krepi svojo moč, in neurejen položaj migrantov.

Naj poudarim, da je bila prvotna uvedba sistema hukou smiselna iz več vidikov. Laixun Zhao ugotavlja, da je bil namen uvedbe regulacij trojni – zmanjšati brezposelnost v mestih, ki jo je povzročila sprememba režima, vezati večino prebivalstva na podeželje, ki bi vzdrževala manjšino v mestih, in kopičiti presežek za industrijski razvoj (Zhao 2016, 5).

Vendar pa so se začele že kmalu po prvotni uvedbi sistema hukou kazati pomanjkljivosti, ki jih vlada LR Kitajske, kljub nekaterim reformam sistema, še danes ni uspela (oziroma ni želela) odpraviti. Več o sistemu hukou, njegovem razvoju in trenutnem stanju bom napisal v nadaljevanju naloge, pred tem pa želim opredeliti različne vrste potrdil hukou, saj so ta pravzaprav temelj samega sistema.

⁴Oba predpisa sta podrobneje predstavljena v poglavju o zgodovini sistema hukou.

2.3.2 Vrste potrdil hukou

Danes lahko na Kitajskem najdemo več vrst potrdil hukou, ki svojim lastnikom prinesejo določene pravice in dolžnosti. Najpomembnejši potrdili sta stalni hukou in knjižica hukou, sledi jima prehodni hukou in nato še začasni hukou (Wang 2005, 67).

Stalni (tudi trajni ali lokalni) hukou

Stalni ali lokalni hukou (kit.: 常住戶口 *chángzhù hùkǒu*) je najpomembnejši dokument sistema hukou LR Kitajske. Je osnova sistema hukou in temelji na lokaciji ter tipu osebnega potrdila hukou. Posameznik ga navadno pridobi v roku enega meseca po rojstvu oziroma posvojitvi. To je nujno potreben obrazec, brez katerega prebivalci ne morejo dobiti niti osebne izkaznice (Wang 2005, 67).

Vsak prebivalec se mora po zakonu registrirati pri upravi⁵ hukou ter pridobiti svoje stalno potrdilo hukou, s katerim potrdi pripadnosti eni od skupin – kmečkemu oziroma nekmečkemu prebivalstvu. Vsak prebivalec ima lahko le en stalni hukou, ki se navezuje na njegovo stalno prebivališče. Kot stalno prebivališče lahko oseba navede družinsko hišo, lastno stanovanje ali skupno stanovanje, kot so vojaški ali religiozni objekti (Wang 2005, 65).

Podatki stalnega potrdila hukou se lahko spremenijo, a le v določenih pogojih, kot so (prav tam):

- vladna služba,
- vpis v šolo ali univerzo,
- posebno izdani hukou, ki nastane zaradi spremembe iz ruralnega v urbano območje,
- družinska združitvev – poroka.

Knjižica hukou

Knjižica hukou (kit.: 戶口簿 *hùkǒubù*) po svoji pomembnosti sledi stalnim oziroma trajnim potrdilom hukou. To je uradna kopija stalnih potrdil hukou vseh družinskih članov. Vsaka

⁵ Uprava hukou vsebuje različne organizacije, kot so policijske postaje in lokalni uradi.

stran v knjižici predstavlja potrdilo hukou enega družinskega člana. Knjižice so izredno pomemben dokument vsakega gospodinjstva, saj se jih pogosto uporablja pri identifikaciji oseb. Podatkov v knjižici hukou ni mogoče spreminjati (Wang 2005, 71).

Prehodni hukou

Prehodni hukou (kit.: 蓝印户口 *lán yìn hù kǒu*; imenovan tudi »hukou z modrim žigom«) je nekakšno vmesno potrdilo, namenjeno tistim, ki se preselijo iz ruralnega v urbano okolje. Prehodni hukou služi kot osnova za pridobitev stalnega potrdila hukou, v katerega se lahko spremeni po obdobju petih let, če oseba uspešno prestane vsakoletno vladno preverjanje (Wang 2005, 72).

Prehodni hukou se je pojavil nekaj desetletji po uvedbi sistema hukou, delno kot posledica kritik obstoječih potrdil hukou, ki naj bi preveč omejevala prehajanje prebivalcev v urbane predele. Reforma, s katero je vlada LR Kitajske uvedla prehodni hukou, je bila med večino prebivalcev Kitajske dobro sprejeta, saj je ustvarila občutek pozitivnih sprememb. A že kmalu po uvedbi je postalo očitno, da reforma dopušča precej svobode odločanja lokalnim oblastem in zahteva izpolnjevanje številnih pogojev, ki jih delavci migranti navadno ne izpolnjujejo. Tako so nekatere province prehodna potrdila hukou podelile številnim prebivalcem, medtem ko so v nekaterih večjih mestih takšna potrdila dobili le nekateri najpremožnejši oziroma najvplivnejši.

V resnici je prehodni hukou zelo težko pridobiti. Običajno se izda le premožnejšim, izbranim prebivalcem, ki si želijo živeti v mestu in so za to pripravljeni odšteti kar nekaj denarja (Wang 2005 72). Praviloma so ti vložki v obliki nakupa hiše ali stanovanja, priselitve oziroma ustanovitve podjetja in podobnih razmerij, ki doprinesejo h kvaliteti mesta in napolnijo mestno blagajno. Najmanjšo stopnjo denarnega doprinosa, po predlogu osrednje vlade, določajo lokalne vlade same.

Le redke province prehodna potrdila hukou izdajajo delavcem, ki v urbanih področjih živijo in delajo daljše časovno obdobje. Navadno je to značilno za predele, v katerih primanjkuje lokalne delovne sile.

Začasni hukou

Začasni hukou (kit.: 暂住证 *zànzhù zhèng*; tako imenovano »začasno dovoljenje za prebivanje«) potrebujejo vsi, ki več kot tri dni stanujejo izven lokacije svojega stalnega potrdila hukou. Tega potrebujejo tudi turisti, ki bivajo v mestu (navadno se ob prijavi v hotel uredi tudi registracija), družinski člani, ki se odločijo za obisk družine v drugem kraju, vsi, ki se odpravijo na počitnice, in podobno. Začasno potrdilo hukou izda lokalni urad hukou, za obdobje do treh mesecev. Po vrnitvi v območje stalnega potrdila hukou je potrebno začasni hukou preklicati. Tisti, ki imajo začasna potrdila hukou, nimajo statusa lokalnega prebivalca in nimajo dovoljenja za delo v predelu lokalnega potrdila hukou (Wang 2005, 74).

Lastniki začasnih potrdil hukou v urbanih predelih imajo naslednje pravice in dolžnosti :

- zadolženi so za plačila lokalnih davkov,
- imajo pravico do vstopa v lokalne javne zgradbe,
- imajo pravico uveljavljati nekatere lokalne politične in socialne pravice ter ugodnosti,
- lahko dobijo zaposlitev, a običajno le v primeru, če primanjkuje lokalnih delavcev (pri čemer morajo ob sprejetju dela spremeniti svoje potrdilo hukou).

Nimajo pa specifičnih ugodnosti za boljše življenje v lokalni družbi, kot so dodelitev stanovanja in subvencij ter pomoč za brezposelne (Wang 2005, 68).

Večina prebivalcev v sistemu ruralno-urbanih migracij ima možnost pridobiti začasno potrdilo hukou, a to ne zadošča vsem potrebam, ki jih imajo kot delavci v urbanem območju. Na podlagi začasnega potrdila hukou si namreč ne morejo urediti zdravstvenega zavarovanja, bivanja v socialnih stanovanjih, urbanih pokojninskih zavarovanj, šolanja otrok ter nakupa nepremičnin. Začasno potrdilo hukou torej ne ureja položaja migrantov, temveč bolj kot to ustvarja t. i. lebdeče prebivalstvo (kit.: 流动人口 *liúdòng rénkǒu*) (Bofulin 2004, 127).

Mnogokrat migranti začasno potrdilo hukou izkoristijo za to, da obišejo mesto, v katerem nameravajo poiskati delo ter tako nekaj časa legalno bivajo v njem. Ko jim začasno potrdilo poteče, ostanejo v mestu in nadaljujejo z delom ter postanejo nelegalni migranti oziroma del lebdečega prebivalstva.

Pogosto se migranti raje v celoti izognejo spreminjanju svojega potrdila hukou, saj gre za dolgotrajen proces, ki ima lahko številne posledice. Na nekaterih predelih LR Kitajske namreč delujejo različne lokalne oblasti, ki lahko same določijo nekatere posledice pridobitve začasnega potrdila hukou oziroma spremembe stalnega potrdila hukou, kar lahko vodi tudi v odvzem zemlje, ki jo ima prebivalec v lasti v kraju svojega stalnega potrdila hukou. Strah pred takšnimi posledicami številne prebivalce vodi v nezakonito bivanje in prikrite migracije, ki pa imajo, kot bomo videli v nadaljevanju, številne posledice in vse bolj težijo k drugačni ureditvi in novim reformam sistema (Bofulin 2004, 127–128).

Poleg omenjenih potrdil hukou lahko v nekaterih urbanih predelih zasledimo tudi druge vrste potrdil hukou. Takšna potrdila so predmet lokalnih oblasti, ki jih izdajajo v posebnih primerih, kot je na primer potreba po novi delovni sili. Pravice in dolžnosti, ki so povezane s takšnimi potrdili, so predmet lokalne oblasti, enako tudi trajanje potrdila, pogoji, ki morajo biti izpolnjeni za njegovo podelitev, in vse ostale značilnosti potrdila (Chen in Guo 2010, 177).

2.3.3 Kako poteka pridobitev potrdila hukou?

Pot do izdaje potrdila hukou je lahko precej preprosta ali pa precej zapletena, odvisno od posameznikovega statusa, finančnega stanja, vpliva, lokacije pridobivanja potrdila hukou ter vrste potrdila, ki ga želi pridobiti (Wang 2005, 68).

Pridobitev in spreminjanje stalnega potrdila hukou

Pridobitev prvega stalnega potrdila hukou je navadno precej rutinski postopek, ki zahteva le obisk lokalne policije ali upravnega urada hukou, saj se to potrdilo podeli že novorojenčkom. Navadno se postopek zaključi v nekaj urah oziroma v roku od enega do dveh dni po rojstvu (Wang 2005, 67).

Povsem drugačen pa je postopek spremembe stalnega potrdila hukou, saj je ta navadno pogojen s številnimi omejitvami, ki jih določata vlada in lokalna uprava. Proces spreminjanja stalnega potrdila hukou imenujemo tudi »legalno dovoljenje za interno selitev« (kit.: 迁移 *qiānyì*), ki je razdeljeno na dve glavni fazi: odjavo oziroma »migracijo iz območja« (kit.: 迁 *qiān*) in prijavo oziroma »migracijo v območje« (kit.: 迁入 *qiānrù*) (Wang 2005, 80).

Seveda je izpolnitev obeh faz precej bolj zapletena, kot bi sodili iz napisanega. Le redki prebivalci lahko pridobijo dovoljenja za t. i. prijavo v območje, saj morajo izpolnjevati posebne pogoje. Med takšnimi pogoji Wang (2005, 65) omenja: sprejem na državno univerzo, sprejem v vojsko ali državno službo ter poroko. Ponovno gre poudariti, da prihaja tudi pri podeljevanju takšnih dovoljenj do razlik, ki so odvisne od kraja, v katerem oseba zaprosi za izdajo dovoljenja.

Pridobitev začasnega potrdila hukou

Pridobitev začasnega potrdila hukou je v večini LR Kitajske precej preprosta, zlasti ker morajo takšno potrdilo pridobiti tudi turisti. Ker morajo začasno potrdilo hukou pridobiti vsi, ki v določenem kraju bivajo več kot tri dni, ga je mogoče pridobiti že s samo registracijo v hotelu. Tudi družine, ki pod svojo streho gostijo družinske člane ali prijatelje iz drugih predelov države, morajo na lokalnem uradu hukou predložiti dovoljenje za bivanje, s katerim lahko njihovi gosti pridobijo začasno potrdilo hukou (Wang 2005, 80).

Začasna potrdila hukou veljajo le tri mesece, njihovo podaljšanje pa je precej bolj težavno kot prvotna pridobitev.

Vsak migrant, starejši od šestnajstih let, ki v urbanem predelu preživi več kot tri mesece, mora svoje začasno potrdilo hukou podaljšati. Podaljšanje je mogoče le, če lokalni hukou enoti predloži »Začasno dovoljenje za bivanje« (kit.: 暂住证 *zànzhù zhèng*) ali »Dovoljenje za bivanje za goste« (kit.: 寄住证 *jìzhùzhèng*). To sta osnovni potrdili, ki ju migranti potrebujejo za začetek življenja na urbanih področjih, saj sta nujno potrebni za odprtje računa, za iskanje dela in podobno. Za pridobitev potrdila mora migrant predložiti enega od naslednjih dokumentov (Wang 2005, 74):

- potrdilo delodajalca v urbanem območju, ki potrjuje, da bo migrant delal pri njem, in ga izda mestni urad za delo,
- potrdilo o sprejetju na določeno šolo v urbanem območju, pri čemer mora biti to strokovna šola z državno akreditacijo, univerza ali srednja šola,
- posebno dovoljenje za migracijo (kit.: 户口迁移证 *hùkǒu qiānyí zhèng*) (Wang, 2005, 65).

Našteta potrdila lahko izdajajo samo ustanove, ki so priznane na državni ravni, in ne zasebna ali manjša podjetja ter zasebne šole. Pri tem je treba poudariti, da mora vsako zasebno podjetje, ki želi zaposliti nekoga, ki nima lokalnega stalnega potrdila hukou, pridobiti dovoljenje vlade. Prav tako mora posebno dovoljenje pridobiti najemodajalec, ki želi nuditi prenočišče migrantu. Postopek pridobivanja takšnih dovoljenj je navadno zelo zamuden, v nekaterih predelih LR Kitajske pa ima lahko tudi številne negativne posledice za migrante (kot je na primer odvzem zemlje ali zahteva visokih podkupnin) (Wang 2005, 66).

V začetnem obdobju bivanja, preden pride do pridobitve potrebnih potrdil, se migrantu navadno izda enomesečno potrdilo, ki mu dovoljuje bivanje v urbanem področju, vendar pa je tudi za takšno potrdilo treba pridobiti izjavo delodajalca, šole ali institucije, ki upravičuje bivanje migranta na tem področju. Vsako daljše registrirano bivanje migranta pa zahteva številne postopke, ki so dolgotrajni in dragi (Wang 2005, 70).

Pridobitev prehodnega potrdila hukou

Tako kot pridobivanje drugih vrst potrdil hukou, je tudi postopek pridobitve prehodnega potrdila hukou odvisen od kraja, v katerem migrant zanj zaprosi.

V večini urbanih področij lahko migrant za izdajo prehodnega potrdila hukou zaprosi šele po petih letih bivanja v mestu, pri čemer mora vsako leto prestati vladno preverjanje. Število izdanih prehodnih dovoljenj je omejeno in navadno pridržano za premožnejše in privilegirane prebivalce, ki si lahko privoščijo bogate podkupnine za lokalne upravitelje potrdil hukou. Urejen prehodni status hukou je v nekaterih mestih zadosten pogoj za kasnejšo izdajo novega stalnega potrdila hukou (Wang 2005, 70).

V nekaterih manjših mestih so oblasti v zadnjih letih dovolile podeljevanje določenega števila prehodnih potrdil hukou, s čimer so spodbudile število delavcev migrantov. Kljub precejšnjemu številu takšnih potrdil se je le majhen odstotek vseh migrantov odločil za njihovo pridobivanje, kar je bilo povezano z natančno določenimi pogoji za pridobivanje, ki so jih v realnosti izpolnjevali le redki.

Nadzor potrdil hukou

Glavni organ za nadzor potrdil hukou je t. i. policija hukou oziroma urad hukou. Ta deluje v sklopu policijskih postaj, policijskih uradov ali upravnih uradov hukou ter je zadolžen za nadzor nad stalnimi in začasnimi potrdili hukou. Policijski uradi so pogosti v velikih urbanih predelih, medtem ko so hukou uradi pogostejši na ruralnih področjih (Wang 2005, 69).

Načeloma bi morala imeti vsaka policijska postaja enega policista hukou (kit: 片警 *piàn jǐng*) na petsto do sedemsto prebivalcev, ki bi delal na terenu ter preverjal urejenost potrdil hukou med prebivalci. V resnici se takšen nadzor vrši predvsem v urbanih predelih, medtem ko je v manjših ruralnih predelih nadzor manjši.

Če policija hukou naleti na prebivalca, ki nima urejenega potrdila hukou, ga lahko pridrži, mu odredi zaporno kazen ali plačilo večje denarne kazni, lahko ga celo izžene iz mesta v kraj njegovega stalnega potrdila hukou. V resnici so sankcije pogoste le v večjih mestih, drugje pa policija ali uradi hukou nepravilnosti spregledajo v zameno za podkupnino (Wang 2005, 83).

Pri nadzoru notranjih migracij mora policija ali urad hukou spoštovati naslednja 4 splošna načela, po katerih se v LR Kitajski urejata sprememba potrdila hukou in notranje migracije (Wang 2005, 66):

1. Dosleden nadzor vsake migracije, s katero se spremeni kmečko oziroma podeželsko potrdilo hukou v nekmečkega ali urbanega, krajevno potrdilo hukou v mestnega ali mestno potrdilo hukou v velemestnega (Peking, Shanghai, Tianjin, ipd.).
2. Ustrezen nadzor nad migracijami s podeželskih predelov v predmestja, iz predmestnih predelov v mesta ali iz malih v velika mesta.
3. Dovoljevanje migracij in ustrezno spreminjanje podatkov na potrdilih hukou, kadar gre za migracije na področjih, ki so med seboj enakovredna (s podeželja v drugi del podeželja, iz malega mesta v malo mesto, iz mesta v drugo mesto).
4. Spodbujanje deurbanizacije oziroma selitve prebivalstva iz večjih mest v manjša, iz malih mest na podeželja in podobno.

Kljub temu da je zgoraj zapisana določila odredila vlada LR Kitajske, so lokalne oblasti brez pravega nadzora, zaradi česar lahko svobodno prilagajajo upoštevanje teh določil in njihovo izvajanje.

2.3.4 Namen potrdil hukou

Glavni namen potrdil hukou je ureditev pravic in dolžnosti prebivalcev. Na podlagi stalnega potrdila hukou je razvidno, do katerih socialnih in gospodarskih aktivnosti je oseba upravičena. Pomembnost stalnega potrdila hukou je razvidna tudi iz podatka, da so v času pomanjkanja in lakote oblasti osnovno hrano in bombažna oblačila razdeljevale prav na podlagi teh potrdil (oseba je kupone za hrano in bombažna oblačila pridobila glede na kombinacijo potrdila hukou in kje je trenutno bila). Danes se podatke stalnih potrdil hukou upošteva predvsem pri iskanju prostega delovnega mesta, saj je večina služb rezerviranih za lokalne delavce (Chan in Zhang 2013, 4).

Drug pomemben namen potrdil hukou je nadzor nad ruralno-urbanimi migracijami. Na podlagi teh potrdil je mogoče razbrati, kateri prebivalec se je v urbanem področju rodil ter ima zaradi tega prednost pri pridobivanju službe v tem področju in pri uveljavljanju določenih pravic, kot so pravice do šolanja otrok, uveljavljanja socialne pomoči, nakupa stanovanja ipd., oziroma, kateri prebivalec je v urbani predel migriral iz ruralnega področja ter ima zaradi tega omejene pravice (Cai 2011, 36–37).

Potrdila hukou so učinkovita tudi pri identificiranju nelegalnih migrantov, ki v urbanih področjih bivajo brez primerno urejenega potrdila. Zaradi neurejenega statusa hukou jih lahko lokalna policija ali uradniki hukou kaznujejo, oziroma od njih zahtevajo podkupnine (Chan in Zhang 2013, 4).

2.4 Vpliv sistema hukou na ruralno-urbane migracije

Xiaochu Hu v članku *China's Young Rural-to-Urban Migrants: In Search of Fortune, Happiness, and Independence* navaja, da je bilo leta 2009 v LR Kitajski kar 145 milijonov ruralno-urbanih migrantov. To pomeni, da se je za migracije odločilo kar okoli 11 % celotne populacije države.

V članku *The Untold Story of China's Rural-Urban Migration*, objavljenem na spletni strani *Project Partners*, je avtor opredelil razloge, ki prebivalce ruralnih območij ženejo v tvegano in mnogokrat nelegalno pot v urbane predele. Vzroke za migracije je razdelil na dve skupini: na faktorje privlačevanja (op. »pull factors«) in faktorje odbijanja (op. »push factors«), med katerimi so prevladovali:

- prosta delovna mesta v urbanih predelih,
- izjemna revščina v ruralnih predelih,
- nezanimanje za delo v kmetijstvu.

Prebivalci ruralnih območij so pogosto vezani na življenje na kmetiji, ki ni v njihovi lasti, oziroma je ne morejo prodati. Ta jim prinaša minimalen zaslužek, s katerim živijo precej revno življenje. Zaradi pomanjkanja si ne morejo privoščiti dražje mehanizacije in pripomočkov za obdelovanje zemlje. Tako so iz dneva v dan obsojeni na težaško delo na poljih in z živino, kar jim ob koncu meseca prinese le toliko denarja, da lahko preživijo. Številna pomanjkanja in želja po odmiku od težkega vsakdanjika posameznike prisili v migracije na urbane predele.

Ker zemlja ni v njihovi lasti, je ne morejo prodati, in ker je njihov dnevni zaslužek minimalen, ne morejo prihraniti denarja za vse potrebne dokumente, s katerimi bi lahko pridobili ustrezna potrdila hukou in se naselili v mestih. Tako večina prebivalcev v urbano področje prispe nelegalno in brez vsega.

Običajno se migranti v mestih naselijo v nelegalna naselja, v katerih živijo tudi drugi nelegalni migranti oziroma lebdeče prebivalstvo. Službo si poiščejo v kakšnem od številnih industrijskih obratov, vendar je ta v večini primerov nelegalna in slabo plačana. Običajno jih delodajalci zaposlijo za opravljanje t. i. umazanih del, ki jih lokalni prebivalci ne želijo opravljati. Ta dela so slabo plačana, delavniki pa dolgi in izjemno naporni.

Večino prisluženega denarja migrant pošlje domov, svoji družini na podeželje. Običajno se za migracije odloči le eden od staršev, včasih oba, medtem ko otroci ostanejo na ruralnih predelih.

Ker so migranti običajno neizobraženi ljudje, si le s težavo najdejo legalno zaposlitev, s katero bi lahko dobro zaslužili. Ker je njihov zaslužek premajhen, si ne morejo urediti stanovanja. Tako ostanejo brez možnosti, da bi pridobili ustrezna dovoljenja za pridobitev potrebnega potrdila hukou.

Če jih na urbanih področjih odkrije policija ali urad hukou, najverjetneje svoje zadnje prihranke odštejejo za podkupnino, s katero se izognejo vrnitvi domov. Če podkupnina uradnikom ne zadošča, se morajo soočiti s sankcijami, nato pa znova poiskali zaposlitev, drugo migrantsko naselje in morda tudi drugo mesto.

Na podlagi takšnega primera lahko bolje razložim številne vplive, ki jih imajo potrdila hukou na ruralno-urbane migracije. Sistem hukou je bil sprva uveden prav zaradi želje po zaustavitvi migracij iz ruralnih na urbane predele. Takrat se je zaustavitev migracij zdela smiselna, saj je vlada tako izravnala količino hrane, ki so jo prebivalci potrebovali za preživetje.

Ruralni delavci so bili na podlagi svojega stalnega potrdila hukou upravičeni do določene količine zemlje, ki so jo bili dolžni obdelovati, in do določenega prihodka, ki je bil vezan na njihovo delo. V primeru, da so se odločili za migracijo v mesto, je to pomenilo, da bo njihova kmetija samevala in ne bo prinesla zadostne količine pridelka. Tega pa vlada ni želela.

V interesu vlade je bilo, da ruralni prebivalci ostanejo na svojih kmetijah. Potrdila hukou so odlično služila temu namenu, saj je bilo zelo preprosto preveriti, ali je določena oseba na kraju svojega stalnega potrdila hukou ali ne.

Stvar se je še nekoliko spremenila, ko se je začel hiter gospodarski razvoj Kitajske. Velika podjetja so nujno potrebovala številne delavce, ki bi zapolnili najrazličnejša delovna mesta. Ko so ruralni prebivalci spoznali, da jih na urbanih predelih čakajo prosta delovna mesta, ki bi lahko njihovim družinam prinesla dodaten zaslužek, so se množično podali v mesta. Tam pa so jih čakale neurejene razmere, zaradi katerih so kmalu postali izkoriščana, poceni delovna sila.

Poceni delovna sila je v LR Kitajsko pritegnila še več podjetij, kar je še dodatno spodbudilo gospodarski vzpon. Vlada je ugotovila, da so delavci migranti pravzaprav koristni.

Neurejenost potrdil hukou je pomenila, da vladi ni potrebno plačevati subvencij za migrante iz ruralnih področij, saj ti pravzaprav niso bili registrirani kot urbani prebivalci.

Takšni migranti so dobili poimenovanje *lebdeča populacija*. Pojav te skupine prebivalstva, ki je še danes v mestih, kjer opravljajo slabo plačana dela, brez kakršnih koli socialnih ugodnosti in z izjemno okrnjenimi pravicami, je glavna posledica sistema hukou.

2.5 Vloge sistema hukou

V nadaljevanju diplomskega dela bom predstavil zgodovinski nastanek sistema hukou in opisal faze razvoja tega izjemno dovršenega sistema. Različna obdobja razvoja LR Kitajske in različne potrebe vlade so vplivala, da je sistem hukou postal dovršen sistem, ki ima različne vloge.

Včasih je imel sistem hukou naslednje vloge:

- boj proti prostim migracijam,
- pobiranje davkov,
- preprečevanje kriminala,
- medsebojni nadzor in skupna odgovornost,
- nadzor nad nenadzorovanimi migracijami, ki so bile obravnavane kot grožnja pravnemu redu.

Danes pa med njegove glavne vloge sodijo:

- vloga subvencioniranja,
- nadzorna vloga,
- vloga nadzora notranjih migracij in
- vloga upravljanja ciljnih ljudi.

2.5.1 Subvencioniranje

Sistem hukou je imel velik del svojega obstoja pomembno vlogo pri urejanju subvencioniranja prebivalcev.

Vloga subvencioniranja je bila pomembna predvsem ob prvem sprejemu sistema hukou, torej takoj po nastanku LR Kitajske. Takrat je bila močno povezana z nadzorom migracij. Vlada je uvedla kupone za nakup osnovnih živil in bombažnih oblek. Količina kuponov je bila odvisna od podatkov, ki so bili zabeleženi na stalnem potrdilu hukou. Prebivalci so jih lahko unovčili le v kraju, v katerem so imeli registrirano stalno prebivališče. Če je torej oseba emigrirala v drugo mesto brez spremembe stalnega potrdila hukou, je ostala brez hrane (Saich, 2011, 245).

Že v tem obdobju se je pokazalo, kako lahko sistem hukou ustvari še dodaten propad med privilegiranim slojem in običajnim prebivalstvom. Vlada je namreč uvedla državne kupone, s katerimi je bilo moč žito kupovati kjerkoli v državi, a so bili rezervirani za turiste, popotnike in privilegirano prebivalstvo.

V naslednjih desetletjih se je vloga subvencioniranja počasi spreminjala in postajala vse bolj povezana z delovnim mestom prebivalca. Delovno mesto je postalo kriterij, na podlagi katerega so bili delavci upravičeni do socialne podpore, določeno je bilo tudi, kje lahko prebivalci živijo, kdaj bodo imeli počitnice ter kasneje, z uvedbo pravila enega otroka, tudi koliko otrok bodo imeli.

Danes je vloga subvencioniranja nekoliko drugačna, a še vedno tesno povezana s potrdilom hukou. Na podlagi le-tega se določa, do katerih socialnih ugodnosti je upravičen prebivalec. Med te ugodnosti sodijo:

- možnost prijave za službo,
- pravica do šolanja,
- pravica do najema stanovanja,
- zdravstveno zavarovanje,
- pravica do pokojnine in dodatka za brezposelnost.

Nelegalni migranti, ki se v mesta preselijo brez ureditve primernega potrdila hukou, tako ostanejo brez kakršnekoli državne pomoči. Pri iskanju stanovanja so običajno prisiljeni izbrati nelegalna naselja za migrante, pri iskanju službe se morajo zadovoljiti s slabše plačanimi »umazanimi deli«, njihovi otroci nimajo pravice do obiskovanja lokalnih šol, če zbolijo ali se pri delu poškodujejo, morajo stroške zdravljenja plačati sami, če službo izgubijo, pa morajo hitro poiskati novo, sicer ostanejo brez prihodka.

Ravno zaradi neurejenosti položaja nelegalnih migrantov je bil sistem hukou deležen največjih kritik. Kot odgovor vlade na neurejenost položaja teh migrantov je nastalo novo prehodno potrdilo hukou (potrdilo z modrim žigom). Vendar tudi to potrdilo ni uredilo zapletene problematike delavcev migrantov.

2.5.2 Nadzorovanje migracij

Druga, že omenjena in najbolj očitna vloga sistema hukou, je nadzor in usmerjanje notranjih migracij. Pri tem vlada nadzoruje predvsem migracije s podeželja v mesta. Osnovno načelo tega migracijskega nadzora je zadržati migracije s podeželja v mesta in iz malih v velika mesta ter spodbujati migracije v obratni smeri. Kot posledica je kitajska urbanizacija relativno počasna in majhna v primerjavi z njeno gospodarsko razvitostjo (Wang 2003, 121).

Prekomerno preseljevanje v mesta je bilo za LR Kitajsko vedno velik problem; nekoč zaradi potrebe po zadostni količini pridelane hrane na podeželju, kasneje zaradi želje po ohranitvi nadzora nad prebivalstvom in kreptitvi moči KPK. Danes pa je eden izmed glavnih problemov prekomernega preseljevanja v mesta slaba infrastruktura mest.

Starr (2011, 145) v knjigi *Understanding China* slika naslednjo podobo kitajskih mest: *»Življenje v mestih ni lahko. Stanovanj primanjkuje, večina zgradb je starih in v slabem stanju. Večina družin v mestih živi v premajhnih stanovanjih, v katerih si delijo kopalnico in kuhinjo s svojimi sosedi. Konstrukcija urbane infrastrukture – cest, mostov, javnega prevoza, vodovodnega in kanalizacijskega sistema – je močno zaostala za hitro naraščajočim številom prebivalstva in že pot iz enega konca mesta na drugega (naj si bo s kolesom ali peš, z javnim prevozom ali avtomobilom) je navadno dolgotrajna. Še bolj zaskrbljujoča pa je slaba kvaliteta zraka in vode, ki je za prebivalce celo nevarna.«*

Opisane težave še dodatno pogloblja nastajanje nezakonitih naselij za delavce migrante, v katerih običajno ni nobene prave infrastrukture, kjer so razmere za življenje izredno slabe in dostop do življenjsko nujno potrebnih stvari praktično nemogoč. Poleg tega so takšna naselja pogosto leglo kriminala.

Nezakonita migrantska naselja in splošna prenaseljenost sta vse pogosteje omenjana kot razloga za potrebno spremembo sistema hukou.

2.5.3 Družbeni nadzor

Prvotno je vlada LR Kitajske sistem hukou opisala kot pripomoček za statistične namene. Takoj po njegovi uvedbi leta 1949 se je izkazalo, da je KPK uporabila sistem hukou za izločevanje in nadzor nad določenimi segmenti prebivalstva. Lokalni uradniki so s pomočjo sistema hukou izvajali obsežne preglede prebivalcev, ki so pogosto temeljili na njihovi politični pripadnosti. Osebe, ki niso izpolnjevale določenih kriterijev, so označili za državne sovražnike ali t. i. vprašljive osebe (Wang 2005, 44).

Še danes je sistem hukou odličen način za izvajanje nadzora nad prebivalstvom, saj vsako takšno potrdilo vsebuje številne osebne podatke prebivalcev. Na podlagi stalnega potrdila hukou je preprosto izvedeti, ali je oseba nelegalno migrirala iz svojega rojstnega kraja, hkrati pa se lahko ugotovi, ali je posameznik povezan s KPK in ali gre za »pomembnejšo osebnost«. Na podlagi tega se lahko vsak nadzornik odloči, koga bo kaznoval in katere sankcije bo pri tem uporabil.

Potrdila hukou so tudi odličen pripomoček za dolgotrajnejše sledenje določenim osebam. Če se določena oseba po mnenju vlade izkaže kot nevarna, lahko lokalni uradi natančno spremljajo, kje se ta oseba nahaja, kdo so njeni družinski člani in kje se oseba giblje. Na podlagi tega lahko vršijo stalen nadzor.

V članku *The Hukou System and Rural-Urban Migrations in China* avtorja Chan in Zhang razmerje vlade do sistema hukou opisujeta z naslednjimi besedami: *»Glavni namen sistema hukou za vlado ni bil nikoli nadzor nad razporeditvijo populacije in nad migracijami. Za vlado pravi potencial sistema hukou leži v možnosti natančnega upravljanja. Sistem hukou vladi omogoča vse potrebne načine in informacije za zagotovitev družbenega in političnega reda ter drugih povezanih ciljev.«*

2.5.4 Upravljanje zaznamovanih ljudi

Naslednja vloga sistema hukou je močno povezana s prejšnjo vlogo, torej z nadzorom prebivalstva. Pri tej vlogi gre za nadzor nad točno določenimi osebami, ki jih je vlada zaradi njihovega obnašanja ali prepričanaj prepoznala kot grožnjo. Te osebe so pogosto poimenovane z nazivoma zaznamovane oziroma vprašljive osebe.

Upravljanje zaznamovanih ljudi (kit.: 重点人口 *zhòngdiàn rénkǒu*) je prav tako vodilna vloga sistema hukou. Povečini so zaznamovani ljudje tisti, ki v takšnem ali drugačnem pogledu nasprotujejo uradnemu sistemu. Čeprav je ta vloga precej manj znana in preučevana, je ključnega pomena in ostaja zelo centralizirana, stroga in močna, poleg tega pa tudi nacionalno enotna. Dozdajšnje spremembe v upravljanju ciljnih ljudi so bile zgolj tehnične in obrobne (Wang 2005, 49).

Običajno se določeno osebo označi kot zaznamovano, če njena dejanja nasprotujejo prepričanjem vlade oziroma KPK. Med takšnimi osebami se pogosto znajdejo učitelji, učenjaki ali raziskovalci, ki preveč očitno kritizirajo delovanje kitajske vlade ali izdajajo preveč informacij, ki bi morale ostati tajne. Zaznamovane osebe so bile v preteklosti pogosto preganjanje in v nekaterih primerih tudi strogo kaznovane.

3 ZGODOVINA SISTEMA

V tretjem poglavju diplomskega dela želim predstaviti zgodovino sistema hukou, saj je ta ključno vplivala na njegovo spreminjanje in posledično tudi na številne kritike in spremembe, ki jim je bil podvržen od svojega nastanka.

3.1 Sistem hukou in spreminjanje skozi zgodovino

Prvo različico sistema hukou lahko zasledimo že v 5. st. pr. n. št., v času t. i. obdobja vojskovanja držav. Skozi naslednja obdobja, ko so na ozemlju LR Kitajske vladale različne dinastije, je takratni sistem hukou ostal del kitajskega imperialnega političnega sistema, vendar pa se je skozi ta obdobja nekoliko spreminjal ter pridobival in izgubljal posamezne vloge. Predhodnik sistema hukou je preživel tudi propad dinastij in vstop v moderno dobo Kitajske, dokler se ni ob ustanovitvi Ljudske republike Kitajske pojavil pravi sistem hukou. (Wang 2005, 33).

V naslednjih podpoglavjih bom podrobneje predstavil razvoj in različne oblike sistema hukou, pomembnejše spremembe, dopolnila in prilagoditve, ki so vplivale na spreminjanje sistema hukou, njegov razvoj in ohranitev do današnjega dne.

3.1.1 Starodavna Kitajska – zametki sistema hukou (8500–220 pr .n. št.)

Pričetek razvoja Kitajske sem sicer uvrstil v obdobje neolitskih kultur, vendar pa bo pozornost namenjena predvsem obdobjem, v katerih lahko govorimo o zametkih sistema hukou.

Profesor Mitja Saje je v svojem delu *Zgodovina Kitajske: Obdobje Qing* (Saje 1994, 7) obdobje od drugega tisočletja do osmega stoletja pred našim štetjem opredelil kot arhaično obdobje oziroma obdobje prvih urbanih civilizacij. Arhaičnemu obdobju je sledilo klasično obdobje, ki je trajalo vse do drugega stoletja pred našim štetjem, zanj pa je značilna velika razdrobljenost Kitajske, ki so jo sestavljale številne male države in državnice.

Za zgodovino sistema hukou so v prvih tisočletjih nastanka Kitajske pomembne predvsem tri dinastije: Dinastija Xia (2070–1600 pr. n. št.), Dinastija Shang (1600–1046 pr. n. št.) in Dinastija Zhou (1045–256 pr. n. št.).

Dinastija Xia (2070 –1600 pr.Kr.; kit.: 夏朝 Xià Cháo)

Po kitajski kronologiji se obdobje prvih dinastij začne z dinastijama Xia in Shang, vendar je Xia še tako rekoč nepotrjena, mitološka, saj o njej nimamo nobenih relevantnih dokazljivih zapisov. Nekatere teorije pravijo, da so si jo izmislili v dinastiji Shang, da bi upravičili oziroma razložili izvor »nebeškega mandata«. V korist tej teoriji govori tudi dejstvo, da so bili prvi zapisi o dinastiji Xia odkriti le par stoletij po njenem propadu.

Razvoj oz. zametki sistema hukou, ki spadajo v čas dinastij Xia in Shang, temeljijo na sklepanjih in predvidevanjih kitajskih raziskovalcev, saj teh trditev ni mogoče zagotovo potrditi, ker zapisi o delovanju iz teh obdobj ne obstajajo.

Prvi pisni viri, iz katerih je možno razbrati delovanje družbe, se namreč pojavijo šele kasneje. Zaradi pomanjkanja oprijemljivih zapisov o tem obdobju je težko soditi, kakšne so bile takratne razmere v državi, kako je bilo videti življenje prebivalcev in tudi o tem, ali je obstajal sistem, podoben sistemu hukou. Kljub temu precej kitajskih avtorjev zametke sistema hukou uvršča v dinastijo Xia.

Dinastija Shang (1600–1046 pr.Kr.; kit.: 商朝 Shāng Cháo)

Po koncu vladavine dinastije Xia je sledila dinastija Shang. Čeprav je o tej dinastiji znanih več podatkov kot o njeni predhodnici, so zapisi še vedno skopi in pogosto temeljijo na domnevah raziskovalcev.

Wang (2005, 34) tako v svoji knjigi *Organizing Through Division and Exclusion* opisuje, da iz tega obdobja izhajajo prve sledi o sistemih gospodinjstev, iz katerega se je razvil sistem *simin*, ki ga srečamo v kasnejši dinastiji Zhou.

Dinastija Zhou (1046–256 pr.Kr.; kit.: 周朝 Zhōu Cháo)

Dinastija Zhou je prva kitajska dinastija, o kateri obstajajo dejanski zgodovinski zapisi. V času te dinastije lahko zasledimo sistem *simin*, nekateri avtorji pa v to obdobje uvrščajo tudi pojav sistema *baojia*, ki se je, v nekoliko spremenjenih oblikah, nato pojavljal še naslednjih 1000 let.

Sistem *simin* je bil sistem za upravljanje družbe, ki je temeljil na strukturi klanov. V tem sistemu je bilo značilno povezovanje družin v večje skupine gospodinjstev. Glavna namena sistema sta bila obdavčitev prebivalstva in preprečevanje kriminala. Vsako leto je potekal popis prebivalstva, z dodatnimi preverjanji vsaka tri leta. Na podlagi tega je bila nato osnovana obdavčitev prebivalcev (Wang, 2005, 34).

Zgodnji sistem hukou je služil dvema primarnima namenoma: socialnem nadzoru ter obrambi pred notranjimi upori in nevarnostjo upadov nomadskih plemen na severu. V ta namena so bile omejene in nadzorovane migracije med regijami, kar je bilo doseženo tako, da so bile posameznikove družbene in gospodarske pravice vezane na njegov rojstni kraj (Stratfor 2013, 26. februar).

Wang (2005, 35) je v 4. st. pr. n. št. uvrstil pojav sistema *baojia* (kit.: 保甲制度 *bǎojiǎ zhìdù*), ki je še vedno temeljil na urejanju družin v skupine, vendar je vseboval tudi podrobnejši popis prebivalstva. Vsak prebivalec je moral trikrat letno poročati oblastem o svojem prebivališču, starosti, spolu ter poklicu. Migracije so bile dovoljene le z uradnim dovoljenjem oblasti,

ilegalni migranti, imenovani »ubežniki« (kit.: 亡民 *wángmín*), pa so bili kazensko preganjani in obravnavani.

Družba takratne Kitajske je bila glede na poklic razdeljena v naslednje štiri razrede: učenjaki, kmetje, umetniki in trgovci. Ruralni prebivalci so bili organizirani v skupnosti, poimenovane *jia* (kit.: 甲 *jiǎ*), ki so vsebovale po 10 gospodinjstev. Te so bile nadalje organizirane v skupnosti, poimenovane *bao* (kit.: 保 *bǎo*), ki so vsebovale po 10 skupnosti *jia*. Skupnosti so odgovarjale lokalnim oblastem (Zhang, LaGates in Zhao 2016, 50).

Urbano prebivalstvo je bilo organizirano v podobne enote gospodinjstev, s to razliko, da so bile posamezne enote manjše in drugače poimenovane (Wang, 2005, 34). Ne glede na kraj obstoja enot je bila njihova primarna vloga medsebojni nadzor.

3.1.2 Imperialna Kitajska (221 pr. n. št.–1911 n. št.)

Obdobje imperialne Kitajske je bilo izredno raznoliko. Kot bom utemeljil v nadaljevanju, se je sistem hukou v tem obdobju razvijal kot nekakšen izključevalni institucionalni sistem, ki je temeljil na podedovani kategorizaciji hukou. Pod vplivom različnih dinastij in vladarjev je pogosto pridobival in izgubljal svoje vloge.

Dinastija Qin (221–206 pr.Kr.; kit.: 秦朝 *Qín Cháo*)

V prvem obdobju imperialne Kitajske, v času vladanja dinastije Qin (221–206 pr. n. št.), je bil sistem hukou še vedno prisoten v obliki *baojia*, sistema iz časa 4. st. pr. n. št. Migracije so bile nezaželene, prebivalstvo pa je bilo podvrženo rednim popisom gospodinjstev (Wang 2005, 35).

Sistem hukou je bil v takratnem času poznan pod imenom »Reforma Shang Yang« (kit.: 商鞅变法 *Shāng Yāng biànfǎ*), njegov namen pa je bil močno povezan s kmetijstvom na ozemlju takratnega cesarstva. Prebivalci so bili vezani na določeno ozemlje in so za vsako potovanje potrebovali posebno dovolilnico. Poleg tega je oblast izvajala poseben sistem nadzora, pri katerem so bila domovanja prebivalcev organizirana tako, da so nadzorovala drug drugega in bila kaznovana za prekrške soseda. Sistem je služil tudi za uvajanje davkov in za nadzor nad pretokom informacij (Zhao 2016, 7)

V času dinastije Qin so uvedli tudi stroge kazni za kršitelje. Sistem hukou so razvili v pravno institucijo, v kateri so kršitelje čakale stroge kazni, ki so poleg posameznikov doletele tudi skupnosti, v katerih so prebivalci bivali (Condit 2015).

V tem obdobju tako že lahko govorimo o povezanosti sistema *baojia* z nadzorom prebivalstva. Vse bolj očitna je potreba oblasti po nadzoru nad ruralnimi prebivalci in po ustvarjanju občutka dolžnosti med prebivalci. Oblasti so spodbujale izdajanje informacij o sosedih oziroma o neprimernem obnašanju drugih prebivalcev in s tem krepile svojo moč.

Sledila je dinastija Han (206 pr. n. št.–220 n. št.), v kateri je veljal sistem *baojia*, ki so ga v enotni obliki razširili po celotnem ozemlju takratne Kitajske (Wang 2005, 35).

Dinastija Han (206 pr . Kr.–220 po Kr.; kit.: 汉朝 Hàn Cháo)

Obdobje vladanja dinastije Han je za sistem hukou pomemben predvsem zaradi naraščajoče pomembnosti sistema v smislu nadzora migracij ter tudi zaradi pojava prvih stihij.

Dinastija Han (206 pr. n. št.–220 n. št.) je, predvsem v želji po nadzoru prebivalstva in uredbi davkov, še okrepila različico sistema *baojia* iz dinastije Qin. Gospodinjstva so morala enkrat letno poročati oblastem o demografskih spremembah. Migracije so bile dovoljene le s posebnim dovoljenjem *fu*, ilegalne migrante pa je oblast sodno preganjala (Wang 2005, 35).

V kasnejših letih vladavine dinastije Han je postal sistem *baojia* celo eden izmed temeljnih devetih zakonov v državi. Postal je temelj za razvoj sistema za popis prebivalstva in uredbe davkov, ki se je ohranil tudi v kasnejših dinastijah. Migracije so bile tudi v tem obdobju bolj ali manj nezaželene, kljub obdobjem lakote in naravnih katastrof. Ilegalni migranti so bili strogo kaznovani, v nekaterih obdobjih celo s smrtjo (Wang 2005, 36).

Ponovno lahko govorimo o uporabi sistema *baojia* za krepitev moči oblasti. Nadzor nad prebivalstvom in migracijami je bilo sredstvo, s katerim so oblasti dosegale spoštovanje zakonov in omejitev, stroge kazni pa so služile za odvrčanje prebivalstva od uporov in nespoštovanja pravil.

V obdobju imperialne Kitajske že opazimo prve težave sistema hukou, ki so bile povezane z nadzorom prebivalstva. Ker pa je bil nadzor številčnega prebivalstva na tako velikem ozemlju

drag, so bili upravniki hukou pogosto prepuščeni sami sebi in brez ustreznega nadzora. Uradniki so začeli sprejemati podkupnine, da migracij niso dokumentirali. Za privilegirano prebivalstvo so ukrivljali zakone in jim tako omogočili, da so sistem uporabljali po svojih potrebah (Wang 2005, 36).

V času vladanja te dinastije se je sistem hukou še okrepil ter nastopil v obliki, ki je predstavljala temelj tega sistema vse do petdesetih let prejšnjega stoletja. Okrepilo se je tudi strogo kaznovanje za vse, ki so delovali v nasprotju z določili zakona hukou. Nadzor se je vršil s pomočjo posebnih oblasti in z izdajanjem identifikacijskih dovoljenj (Condit 2015, 5).

Brez dvoma so v tem obdobju že jasno vidne vzporednice z današnjim sistemom hukou, tako z vidika delovanja sistema kot tudi s pojavom prvih nedoslednosti pri nadzoru nad prebivalstvom. Zanimivo je, da so kljub številnim strogim sankcijam, ki so bile predpisane, nadzorniki pogosto kršili pravila in sprejemali podkupnine. V tem prepoznam ločnice med »običajnim« ruralnim prebivalstvom, ki je živel v velikem strahu pred sankcijami za neželjeno obnašanje, ter med obnašanjem uradnikov, ki so se pogosto zatekali k nelegalnemu početju, ki jim običajno ni prineslo težav.

Dinastiji Sui (420–589 ; kit.: 隋朝 Suí Cháo) in Tang (618–907 ; kit.: 唐朝 Táng Cháo)

V drugi polovici prvega tisočletja že lahko opazimo številne odmike od prvotnega hukou sistema, ki je bil na Kitajskem prisoten v prejšnjih dinastijah. Med zanimivejše spremembe sodi spremenjen način popisa prebivalstva, uvedba knjižic hukou ter dovoljene migracije v določena območja.

V času politične razdrobljenosti Kitajske prvič srečamo registracijo prebivalstva, ki je temeljila na trenutnem prebivališču in ne na kraju rojstva oziroma stalnem potrdilu hukou. Ta sistem je ustvaril ločnico med posameznikom in njegovo družino, vendar pa so bile migracije še vedno omejene oziroma prepovedane. V tem obdobju je prišlo do premika razumevanja sistema hukou – ta postane, s strogimi pravili in pomembno vlogo pri nadzoru prebivalstva, predvsem upravna institucija. Vsakršno nespoštovanje pravil je bilo strogo kaznovano, tudi s smrtjo (Wang 2005, 36).

Kljub drugačni funkciji sistema hukou, ki je bil takrat pojmovan predvsem kot sistem davčnih registrov, je bil ta v celoti vključen v splošno politično strukturo Kitajske ter je služil kot pomemben vir davčnih registrov prebivalstva. V tistem času se je uvedla tudi nova terminologija, ki se je v veliki meri ohranila vse do danes (Wang 2005, 38).

V tem obdobju je prišlo tudi do prvih natančnih definicij tega, kateri družinski člani so obravnavani v sistemu (ožji družinski člani brez bratrancev itd.), ter do prvih omejitev glede števila članov v posameznem gospodinjstvu. Nato je prišlo tudi do razdelitev gospodinjstev v davčne skupine tako, da so družine z večjim številom moških članov plačevale višje davke (Wang 2005, 38).

Še vedno je potekalo tudi beleženje osebnih podatkov, kot so imena, starost in spol, ter razmerij vseh prebivalcev v določenem gospodinjstvu. Vsi podatki so bili shranjeni v uradih. Začela se je tudi izdaja kopij oziroma knjižic, ki so bile shranjene v lokalnih uradih (prav tam). Omeniti moram še, da je hramba registrov obstajala samo v zgodnjem Tangu, v poznem Tangu so bili registri izgubljeni.

Zaradi izgube registrov s podatki je prišlo do pomembne spremembe pri lastništvu zemlje. V zgodnjem Tangu so se v registrih nahajali podatki o tem, kdo in v kolikšni meri je lastnik zemlje, kar je služilo tudi kot podlaga za odmerjanje davkov. Ko so se registri izgubili, je zemlja ponovno postala državna. Ta sistem se je imenoval *juntianzhi* (kit.: 均田制 *jūntiánzhì*).

V Dinastiji Tang je opazna tudi nova vloga sistema hukou, ki je sedaj povezoval odmero davkov in omejitev migracij. Tako so bile v tem obdobju migracije dovoljene, a le, če je šlo za migracijo v kraj z višjo davčno stopnjo. Za selitev v območja z nižjimi davčnimi stopnjami je bilo potrebno pridobiti posebna dovoljenja (Wang 2005, 38).

Dinastija Song (960–1279 ; 宋朝 Sòng Cháo)

V času vladavine dinastije Song sta popis in obdavčitev prebivalstva temeljili na petih načinih zbiranja informacij, ki so bili varovani kot narodna skrivnost. Ta vidik sistema hukou se je ohranil do danes (Wang 2005, 38).

V obdobju dinastije Song lahko z večjo gotovostjo trdimo tudi o obstoju sistema *baojia*, saj večina zgodovinarjev njegov nastanek povezuje s tem obdobjem. Poleg sistema *baojia* je potrebno omeniti še sistem *lijia*.

Lijia, kar bi lahko razložili kot »organizirana soseska«, je sistem, na podlagi katerega so bila v času dinastije Song urejena naselja. Na podlagi tega sistema so bila posamezna gospodinjstva organizirana v večje enote. *Baojia* je temeljil na omenjeni organizaciji gospodinjstev tako, da je na podlagi popisa prebivalcev vlada lahko odmerila davke. S pomočjo sistema je vlada vzdrževala red in nadzor nad prebivalstvom, ne da bi pri tem potrebovala veliko število nadzornikov.

Kot začetnika sistema *baojia* številni avtorji omenjajo reformatorja Wang Anshija, ki naj bi takšen sistem, ki pa takrat še ni imel imena *baojia*, vzpostavil z namenom zagotavljanja potrebne vojaške sile. Prebivalstvo je bilo razdeljeno v enote, pri čemer je morala vsaka enota zagotoviti določeno število moških za potrebe vojske.

Dinastija Yuan – Mongolska nadvlada (1271–1368 ; kit.: 元朝 Yuán Cháo)

V obdobju Mongolske nadvlade je bil v veljavi podoben sistem kot v prejšnjih obdobjih, temeljil je na registraciji in obravnavi ljudi glede na njihovo etično in družinsko poreklo ter poklic. Sistem se je uporabljal za etnično ločevanje in diskriminacijo kot orodje Mongolov za nadzor nad kitajsko etnično večino Han (Wang 2005, 41).

Dinastija Ming (1368–1644 ; kit.: 明朝 Míng Cháo)

V dinastiji Ming so se pojavile prednice današnjih knjižic hukou. To so bile tako imenovane *hutie* (kit.: 戶帖 *hùtiē*) – kartice za gospodinjstva, ki so vsebovale serijsko številko, na podlagi katere so lahko gospodinjstva hranila kopijo uradnih zapisov hukou (Wang 2005, 38).

Vlada dinastije Ming je svoje kartoteke hukou poimenovala *Rumene knjige*, v katerih so bili zbrani zapiski o vseh prebivalcih in njihovih poklicih. Knjige so osvežili vsakih 10 let, podatki v njih pa so bili osnova za kategorizacijo prebivalstva (Wang 2005, 38). V tem obdobju se je pojavila tudi specifična klasifikacija prebivalstva, na podlagi katere so bili prebivalci razdeljeni v eno od štirih kategorij: vojska, kmetje, trgovci, obrtniki. Sistem se je

torej oddaljil od delitve prebivalstva glede na prebivališče ter kot kriterij klasifikacije prevzel poklic posameznika. Razredna klasifikacija je služila tudi kot temelj za odmerjanje davkov (Wang 2005, 41).

V času pozne dinastije Ming, začenši z letom 1573, se je zaradi novega načina zbiranja davkov gospodarska pomembnost sistema hukou zmanjševala.

Dinastija Qing (1644–1911; kit.: 清朝 Qīng Cháo)

Vlada je leta 1772 uveljavila nov način zbiranja davkov, ki ni več temeljil na popisu prebivalstva, zato je prišlo do ponovne spremembe vloge sistema hukou. Sledila je še, vsaj formalna, opustitev nekaterih nižjih razredov, ki so bili do takrat del sistema hukou. Do sredine 20. stoletja pa se je zmanjšala tudi njegova družbenopolitična in gospodarska vloga (Wang 2005, 40).

Tako je tisočletni sistem hukou izgubil svojo davčno vlogo. Ostala je samo oblika *baojia* sistema oziroma zbiranje podatkov o gospodinjstvih za socialni nadzor. Sistem hukou je s tem prevzel funkcijo nadzora prebivalstva in postal temelj družbenopolitične stabilnosti (Wang 2005, 40).

Kot del funkcije nadzora prebivalstva so uvedli tudi popis popotnikov in obiskovalcev, med njimi tudi obiskovalcev svetišč in budističnih templjev. Vsako gospodinjstvo je moralo doma hraniti kopijo poročila hukou, ki je vsebovalo tudi zapise o gostih. To so bili začetki današnjega sistema hukou, ki ureja popise popotnikov in obiskovalcev (Wang 2005, 41).

Poleg knjižic za popotnike in obiskovalce so uvedli tudi posebne knjižice za prestopnike, ki so policiji omogočale strožji nadzor nad določenimi prebivalci. V tem lahko prepoznamo še en način nadzora, ki ga je omogočal sistem hukou, in ga lahko vidimo še danes v poostrenih nadzorih določenih skupin ljudi (Wang 2005, 41).

3.1.3 Moderna doba Kitajske (po letu 1911)

V začetku 20. stoletju so se na Kitajskem pričele politične spremembe. Po dolgi dobi vladavine dinastij je leta 1911 prišlo do revolucije, ki je vodila do začasnega predsedovanja vodje revolucionarnega gibanja, Suna Yatsena. Ta je 12. februarja naslednje leto predsedniško

mesto odstopil poveljniku severne armade, Yuanu Shikaiju, ki je sprva deloval v sodelovanju z revolucionarji, nato pa spretno prevzel oblast in se leta 1915 razglasil za cesarja. Mitja Saje (2015, 443) je tedanje aktivnosti novega vodje opisal z besedami: »...*Yuan Shikai je z izigravanjem ustave, nelegalnimi manipulacijami parlamenta, podkupovanji, izsiljevanji in umori zadal demokratičnim prizadevanjem nepopravljivo škodo in ustvaril podlago za brezpravnost in nered v naslednjem desetletju.*« Obdobje njegovega predsedovanja se je končalo leta 1916, z njegovo nenadno smrtjo.

Sledilo je izjemno kaotično obdobje, ki ga je Saje (2015, 446) v svoji knjigi poimenoval *Obdobje vojaških mogotcev junfa* (kit.: 军阀 *jūnfá*) in je trajalo do leta 1928. Oktobra tega leta je stranka Guomindang sprejela začasno ustavo, nato pa začela z drastičnimi ukrepi, ki so vodili do številnih izboljšanj državnega gospodarskega, finančnega in šolskega sistema.

V istem času se je na Kitajskem začela pojavljati Komunistična partija Kitajske (KPK). Ta je sprva delovala na kitajskem podeželju, v provincah Hunan in Jiangxi, kjer je njen takratni vodja, Mao Zedong, organiziral prve upore. Ta je s spretnim vodenjem in izurjeno vojsko leta 1949 prevzel oblast v državi. Sledila je ustanovitev Ljudske republike Kitajske (Baković 2015 in Saje 2015).

Komunistična stranka je ob pričetku svoje vladavine na Kitajsko doprinesla številne pozitivne spremembe. Že v dobrih treh letih je pod nadzor spravila inflacijo in poskrbela za dokaj stanovitne cene na trgu. Poleg tega se je izboljšal tudi življenjski standard večine prebivalcev.

Mao Zedong je zaslužen, da se je v LR Kitajski začelo obdobje t. i. nove demokracije (kit.: 新民主主义 *xīnmínzhǔzhǔyì*). Kot opisuje Saje (2015, 486) je šlo za uvedbo »demokratične diktature«, pri kateri je Mao poudarjal tako sodelovanje med štirimi sloji prebivalcev (delavci, kmeti, drobno meščanstvo in nekompromitirani podjetniki) kot tudi strogo obsojanje narodnih izdajalcev in nasprotnikov revolucije.

V prvih letih delovanja je KPK, z Maom na čelu, poskrbela za velik napredek in številne izboljšave na mnogih področjih. Uspela je ruralna revolucija, inflacija je bila pod nadzorom, vzpostavljena je bila stalna ekonomska rast (Saich 2001, 109). A že ob koncu prvega desetletja vladanja komunistične stranke, predvsem po napovedi Velikega skoka naprej (kit.:

大跃进 Dàyuèjìn), so se pojavile prve kritike, ki so v naslednjih letih močno zamajale ugled KPK (Starr 2011, 59).

Mao Zedong se je moral v naslednjih letih predsedovanja soočiti s številnimi težavami, med katerimi je bila zagotovo najbolj težavna Kulturna revolucija. Ob njegovi smrti leta 1976 je oblast neformalno prevzel Deng Xiaoping, takratni vodja nasprotujoče politične stranke. Ta je imel velik vpliv na politično dogajanje, vse do svojega umika leta 1989.

V času moderne Kitajske so se največje spremembe na področju sistema hukou dogajale s pomočjo reform, ki so bile obravnavane na tradicionalnih kongresih Kitajske komunistične partije. Pomembnejše reforme bom predstavil v nadaljevanju.

3.2 Reforme

V zadnjih stotih letih je bila Kitajska podvržena številnim gospodarskim, političnim in družbenim spremembam, ki so spodbudile pogoste reforme, s katerimi je vlada, bolj ali manj uspešno, vplivala na določen vidik vsakodnevnega življenja prebivalcev. Številnim reformam se ni izognil niti sistem hukou, ki je v zadnjih tridesetih letih doživel številne preureditve. Obdobje reform lahko razdelimo na več načinov.

Burkoff reforme, ki so pomembno vplivale na razvoj sistema hukou, razdeli na tri večja obdobja: obdobje pred gospodarskimi reformami (do leta 1978), obdobje po teh reformah (po letu 1978 in do 2014) in reforme, sprejete po letu 2014. Obdobja reform so skladna s političnimi spremembami, ki jih je doživljala LR Kitajska. Pred letom 1978 je Kitajska delovala kot plansko gospodarstvo: sistem hukou je dovoljeval vladi, da je uravnavala prebivalstvo in zagotavljala, da se prebivalci podeželja niso selili drugam in zanemarjali kmetijstva, ampak so ostali in zemljo obdelovali (Burkhoff 2015, 1479).

Marshall je omenjeni sistem v svojem prispevku za *The Diplomat* »sodobnost sistema hukou« razdelil na tri obdobja, ki se začno z začetkom petdesetih let prejšnjega stoletja, ko je sistem hukou prvič dobil ime, pod katerim ga poznamo še danes. V obdobju od petdesetih do poznih sedemdesetih let je sistem hukou služil uravnavanju ruralnega in urbanega prebivalstva ter nadzoru migracij preko omejenega dostopa do dela, hrane in storitev, ki so bile vezane na prebivališče oseb. Sledilo je drugo obdobje sistema hukou, ki je trajalo vse do začetka novega

tisočletja in v katerem se je zgodil pomemben premik k ekonomskemu načinu razmišljanja. Migranti so v tem obdobju pomembnejši, saj se jim pripisuje pomembna vloga poceni delovne sile, ki je zaslužna za industrijsko in izvozno naravnano gospodarstvo LR Kitajske. Šele v zadnjem času, v tretjem obdobju sistema hukou, se je začel premik k drugačni miselnosti – takšni, ki prepoznava, da so mnoge funkcije sistema hukou izgubile pomembnost, in da bi bilo smiselno sistem spremeniti tako, da bi se izboljšal položaj okrog 274⁶ milijonov delavcem migrantom (Marshall 2013).

Chan in Zhang pa temu dodajata, da so se reforme socialnega in političnega sistema, znotraj katerega je sistem hukou deloval, začele pojavljati v poznih sedemdesetih letih. Pomembne spremembe so v zadnjih dveh desetletjih ustvarile močan pritisk na obstoječi sistem hukou ter vodile do nujnosti pojava novih kategorij potrdil hukou. Z razvojem tržno usmerjenega gospodarstva se je čedalje več prebivalstva znašlo izven kraja njihovega stalnega potrdila hukou. Ocenjujejo, da je na Kitajskem več kot 160 milijonov⁷ »lebdečega« prebivalstva (kit.: 流动人口 *liúdòng rénkǒu*), v poznih sedemdesetih jih je bilo le nekaj milijonov. Ta povečana mobilnost je izzvala registracijski sistem hukou in ga prisilila k preobrazbi (Chan in Zhang 1999, 23–24).

V diplomskem delu bom obdobja reform razdelil na sledeči način:

- obdobje pred letom 1950,
- obdobje od leta 1950 do 1977,
- obdobje od leta 1978 do 2000 in
- obdobje po letu 2000.

3.2.1 Reforme pred letom 1950

Do prvih pomembnejših reform sistema registracije prebivalstva v času moderne dobe Kitajske je prišlo že v obdobju vladanja dinastije Qing. Leta 1931 je vlada Nanjing sprejela tako imenovani »Zakon hukou« (kit.: 戶籍法 *hùjífǎ*), v želji po vzpostavitvi boljšega

⁶ Podatek o številu urbanih migrantov v letu 2014. Vir: Tiezzi, 2016.

⁷ V tem primeru je v število lebdečega prebivalstva všteti vsak migrant, ki nima primernega hukou potrdila. Podatek je objavil Armstrong, 2013.

davčnega sistema in gospodarskega stanja v državi. Zakon je v naslednjih desetletjih doživel kar nekaj sprememb, med katerimi bi omenil zlasti naslednje (Wang 2005, 42):

- podrobna regulacija določb zakona hukou iz leta 1934,
- regulacija registracije hukou iz leta 1941,
- regulacija registracij začasnih prebivališč iz leta 1942, s spremembo leto kasneje,
- regulacija registracije migrantov iz leta 1943 in ponovno spremembo leta 1946.

Leta 1946 je prišlo do dokončnega oblikovanja, zapisa in sprejetja vseh členov zakona hukou. V tem obdobju je že potekalo izdajanje identifikacijskih papirjev za prebivalce, ni pa bilo tako strogih omejitev notranjih migracij. Določila zakona hukou iz tega obdobja so še danes v veljavi na Tajvanu (Wang 2005, 42).

Dve leti kasneje, leta 1948, je vlada izvedla še eno pomembnejšo reformo, ki je sprožila uvajanje urbanih datotek hukou. V tem letu je prišlo do pomembnejših sprememb na urbanih področjih. Ta so se po svoji ureditvi oddaljila od ruralnih območij in pojavile so se prve lokalne regulacije sistema hukou. Migracije so ostale dokaj proste, vendar pa je prišlo do opaznih sprememb na nekaterih urbanih področjih, na katerih so lokalne oblasti sprejele strožje regulacije (Wang 2005, 43).

Do naslednje pomembnejše spremembe na ozemlju Kitajske je prišlo 1. oktobra 1949, ko je bila ustanovljena Ljudska republika Kitajska. Zgodovino republike bom razdelil na naslednji način: na Maovo ero, ki je trajala od ustanovitve LR Kitajske do prevzema oblasti Denga Xiaopinga in njegovega preobrata politik na Tretjem plenumu 11. kongresa komunistične partije Kitajske (22. decembra leta 1978), ter na postmaovo ero, ki se je začela konec leta 1978.

V skladu s to delitvijo je prihajalo tudi do pomembnejših političnih sprememb in posledično tudi do reform sistema hukou, ki jih bom predstavil v nadaljevanju.

3.2.2 Reforme od leta 1950 do 1977

V času Maove ere se je sistem hukou uporabljal za namene planskega gospodarstva, za nadzor nad migracijami, za distribucijo državnih sredstev in za nadzor nad ciljnim skupinami

ljudi. Že na začetku petdesetih let je večje število ruralnih prebivalcev emigriralo v mesta, kar je novim komunističnim voditeljem povzročilo težave pri uvajanju gospodarskih sprememb in pri zagotavljanju prehrane v urbanih predelih. Posledično so leta 1950 uvedli strogi sistem hukou, ki je omejil ruralno-urbane migracije (Condit, 2015, 5–6).

Leta 1951 je Ministrstvo za Javno varnost (MPS oziroma Ministry for Public Security) izdalo Začasno ureditev za upravljanje urbanih hukou certifikatov, v kateri je bil namen sistema hukou opredeljen kot: *»vzdrževanje družbenega reda in miru, varovanje varnosti ljudi in ščitenje svobodnega prebivanja in premikanja«*. Dejansko so bile migracije vse prej kot svobodne, saj so morali prebivalci še vedno pridobiti uradna dovoljenja za notranje premike (Wang 2005, 44).

Dve leti kasneje, leta 1953, je vlada sprejela cenzus za ustanovitev urbanega sistema hukou, ki se je takrat že razlikoval od ruralnih datotek hukou in s tem tudi od ruralnega sistema hukou. Prihajalo je do vedno večjih razlik med urbanim in ruralnim prebivalstvom ter do naraščajoče pomembnosti kategorizacije prebivalstva preko sistema hukou (Wang 2005, 45).

Razlike med ruralnim in urbanim prebivalstvom so v tem obdobju postale očitne in v naslednjih letih so se pokazale tudi očitne gospodarske posledice. Pomembna prelomnica se je zgodila leta 1958, ko je predsednik Mao na 91. sestanku stalnega komiteja prvega narodnega ljudskega kongresa s podpisom sprejel *»Predpise za registracijo gospodinjstev-hukou«*. S tem je sistem hukou postal uzakonjen po celotni državi (Wang 2005, 45).

Predpise je vlada sprejela predvsem z namenom omejitve preseljevanje ruralnega prebivalstva v urbana področja ter za ustanovitev socialnega reda. Uveljavila se je delitev prebivalstva na dva razreda – na prebivalstvo z ruralnim statusom hukou in na prebivalstvo z urbanim statusom hukou – ter dodelitev socialnih pravic in ugodnosti na podlagi te delitve. Tako so bili prebivalci z urbanim statusom hukou deležni ugodnosti, kot so zaposlitev, rešitev stanovanjskega problema, dostop do izobrazbe in zdravstva, prebivalci z ruralnim hukou potrdilom pa so pridobili dostop do zemlje in manjšo državno pomoč (Condit 2015, 6).

Omenjene regulacije so vsebovale podatke o prijavi stalnih prebivališč, začasnih prebivališč, rojstvih, smrti, selitvah ter vsakršne spremembe osebnih podatkov. Kot posledica urbanizacije z začetka 50-ih let je proti koncu desetletja prihajalo do pomanjkanja hrane, zaradi česar so

oblasti v začetku 60-ih let izvedle prisilno preseljevanje ljudi nazaj v ruralna področja. To se je odražalo v povečanju ruralnega prebivalstva in tako imenovani deurbanizaciji (Zhang 2014, 31; Huang in drugi 2006, 237).

V 60-ih in 70-ih letih je vlada uporabljala sistem hukou in načrtovane migracije za uresničevanje lastnih interesov, uporabila ga je celo za utrjevanje mej (na primer v Tibetu) in za uresničevanje gospodarskih načrtov (z načrtovanjem, na katerem področju bodo zaposleni izkušeni delavci, kje bodo študentje dobili zaposlitev po končanem študiju, kje bodo delali »navadni« delavci). V obdobju Maove ere se je pojavilo tudi kaznovanje, vezano na hukou statuse – urbani prebivalci so bili lahko za neprimerno obnašanje kaznovani z menjavo urbanega hukou statusa v ruralnega (Condit 2015, 7).

3.2.3 Reforme od 1978 do 2000

Leta 1978 se je v LR Kitajski zgodil velik prelom. Po smrti voditelja Maa Zedonga se je Kitajska ekonomsko bolj odprla, kar je za sabo potegnilo številne spremembe in reforme, tudi na področju sistema hukou (Condit 2015, 7).

Še istega leta je vlada izvedla gospodarsko reformo, ki je spremenila kitajski institucionalni sistem (Wang 2005, 59). Kitajska se je preusmerila v tržno gospodarstvo, ki je klicalo po potrebi, da se sistem hukou sprostí, saj se je pojavila težnja po poceni delovni sili s podeželja. Vse več ruralnih prebivalcev je prihajajo v mesta, kjer so za nizke plače opravljali tako imenovana umazana dela. Prebivalci z ruralnimi potrdili hukou, ki so se preselili s podeželja v mesta z namenom iskanja dela, so bili poimenovali »delavci migranti« (Burkhoff 2015, 1479).

Na začetku 80-ih let je prišlo do pomembnejše sprostitev regulacij ruralno-urbanih migracij. Agrarna reforma je omogočila ruralnim prebivalcem migracije v bližnja trgovska mesta, če so lahko poskrbeli za svoje preživetje (Yeh, Xu in Liu 2011, 9). Z uvedbo agrarne reforme med leti 1978 in 1982 je vlada razločila urbani in ruralni hukou ter natančno opredelila sprejemljivi prehod prebivalcev iz enega področja v drugega. Določili so mejo 0,15 % rasti celotne populacije na letni ravni. Kljub temu je nagla urbanizacija zahtevala dodatne prilagoditve in ureditve sistema hukou. Ena od posledic dogajanja v tem obdobju je bila uvedba začasnega urbanega potrdila hukou (Wang 2005, 50).

Po letu 1980 se je začelo število migracij še povečevati, trend rasti pa je v naslednjem desetletju narasel v takšni meri, da nekateri avtorji devetdeseta leta imenujejo celo »zlata doba migracij« (Chan 2009, 204). V sredini 80-ih let so se po vzoru uspeha iz 70-ih let pričele nove reforme, ki jih avtorji Yeh, Xu in Liu (2011, 12) uvrščajo v skupino reform zemlje in stanovanj. Država je doživela premik v smeri tržnega gospodarstva, mesta pa so se usmerila v komercializacijo in privatizacijo.

Naraščajoče število migracij iz ruralnih v urbana področja je vplivalo na urbano infrastrukturo in socialno upravo, posebno v obalnih mestih, ki so privlačila največje število migrantov. Zaradi velikega števila ruralnih prebivalcev je v devetdesetih letih prišlo do številnih ukrepov. En izmed njih je bila tudi uvedba novega sistema dovoljenj – ruralni migranti so potrebovali določena uradna potrdila in dokazila, ki so se nanašala na prebivališče, zaposlitev, zdravstveni status in podobno. Migranti brez ustreznih dovoljenj so bili v prekršku in jih je čakala vrnitev v ruralna področja (Li 2011, 13). Takšna dovoljenja so se ohranila do danes (na primer Potrdilo o zaposlitvi) in ostajajo ena izmed ključnih težav sodobnega sistema hukou.

Poleg posebnih dovoljenj je bilo v tem obdobju uvedeno tudi »Potrdilo za začasno bivanje« (kit.: 暂住证 *zànzhùzhèng*). Tega so morali pridobiti vsi popotniki, obiskovalci ali začasni migranti, ki so se v območju izven prebivališča svojega stalnega potrdila hukou zadrževali več kot tri dni, razen če so v tem času bivali v hotelu ali bolnici. Za bivanje, daljše od enega meseca (pred letom 1995 za bivanje, daljše od treh mesecev), še posebej v primeru iskanja lokalnega dela, je bila pridobitev začasnega dovoljenja za bivanje obvezna. Za izdajo dovoljenja je bilo treba zaprositi pri lokalni policiji hukou ter ji predložiti dokaze o zaposlitvi, kvalifikaciji za izobraževanje ali druge dokumente, če je bilo bivanje posledica družinskih ali šolskih razlogov. Imetje začasnega dovoljenja za bivanje je prinašalo številne prednosti, kot so možnost šolanja enega otroka, prejemanje socialne oskrbe in možnost zaposlitve s strani državnih agencij. Kljub temu pa to potrdilo ni prinašalo enakih prednosti kot urbani hukou (Zhang 2002, 9–10).

Pridobljeno potrdilo je načeloma veljalo eno leto, v nekaterih mestih tudi do dve leti. Ruralni prebivalci so lahko pridobili enega od dveh vrst začasnega potrdila za prebivanje (Chan in Zhang 1999, 15):

- "običajno" začasno potrdilo hukou (kit.: 常规暂住证 *chángguī zànzhùzhèng*), s katerim so lahko prebivalci obiskali svoje sorodnike in prijatelje, potovali z namenom zdravstvene oskrbe ali študija, odšli na poslovno ali turistično potovanje;
- začasni hukou za iskanje službe, ki je bil rezerviran za tiste, ki so iskali delo v industrijskem ali storitvenem sektorju.

Leta 1992 se je začasnim potrdilom hukou pridružila še nova vrsta potrdil - urbani modri hukou oziroma modra knjižica. Urbani modri hukou je bil prepoznaven po modri barvi žiga, ki se je razlikoval od običajnega žiga rdeče barve v navadnih urbanih potrdil hukou. Z njim je bil dovoljen vstop v nekatera, tudi največja mesta, a je bila pridobitev takšnega potrdila pogojena z denarnimi prispevki posameznika, zaradi česar so si lahko modro potrdilo hukou pridobili le nekateri prebivalci. Do sredine leta 1993 je uvedbo modrega potrdila hukou sprejelo že deset mest, v katera se je na novo priselilo 90.000 ljudi (Chan in Zhang 1999, 20-21).

Za modri hukou so lahko zaprosili tudi tisti, ki so bili upravičeni do imetja neagrarnega potrdila hukou (kmetje z zemljiško zaplembo, dlje časa razdvojeni partnerji, politični rehabilitanti, itd.), a ga zaradi določenih kvot običajno niso dobili. Kvalifikacijske pogoje za pridobitev so določile lokalne oblasti, ki so izhajale iz lokalnih potreb, zaradi česar je prihajajo do velikih razlik med posameznimi mesti oziroma provincami (Chan in Zhang 1999, 21).

Modro hukou potrdilo je očiten znak, da je kljub spremembam in navideznim izboljšavam še vedno močno zakoreninjena uporaba potrdil hukou za nadzorovanje migracij in za odločanje o tem, kdo lahko migrira v določene predele in kdo ne. Tako je bila tudi vloga modrega hukou potrdila pravzaprav to, da se bogatejšim, bolj izobraženim in privilegiranim prebivalcem omogoči lažja selitev na urbana področja, medtem ko se položaj ruralnih prebivalcev in »običajnih« migrantov ni bistveno izboljšal, kljub optimističnim napovedim.

Proti koncu devetdesetih lahko govorimo o obsežnem in dovršenem sistemu hukou, ki pa je bil še vedno poln nedoslednosti. Čeprav so bili prebivalci razdeljeni na ruralno in urbano prebivalstvo, je v realnosti obstajala še tretja skupina prebivalcev. To so bili nezakoniti delavci migranti, ki so imeli ruralno potrdilo hukou, a so kljub temu bivali in delali v mestih.

Neurejene razmere nezakonitih delavcev oziroma »lebdečega prebivalstva« so bili v zadnjih dvajsetih letih povod za nove spremembe in reforme sistema hukou.

Kot zadnji pomemben dogodek pred začetkom novega tisočletja bom izpostavil še politični dokument notranjega ministrstva, ki ga je junija 1997 odobrila kitajska vlada in je 450 pilotskim trgom in manjšim mestom dovoljeval, da izdajajo svoja urbana potrdila hukou vsem kvalificiranim ruralnim prebivalcem. Provincialne oblasti so same izbrale mesta z višjim nivojem gospodarskega in infrastrukturnega razvoja ter finančnega uspeha za ta dveletni eksperiment. Imetniki ruralnega potrdila hukou, ki so imeli stabilna neagrarna delovna mesta ali stabilno podporo za preživetje ter urejeno namestitvev v teh mestih, so se lahko kvalificirali za pridobitev lokalnega urbanega potrdila hukou, če so že dve leti prebivali na tem urbanem področju (Chan in Zhang 1999, 21–22).

3.2.4 Reforme po letu 2000

V času gospodarske reforme, leta 1978, se je urbanizacija LR Kitajske zares začela in vse od takrat sta gospodarski razvoj in urbanizacija povezana. To je bilo nekakšno prelomno obdobje, ki je vodilo do tega, da so leta 2001 urbanizacijo prvič zapisali v Petletni razvojni plan, kot eksplicitno razvojno strategijo (Yeh, Xu in Liu 2011, 5). Začetek novega tisočletja je prinesel številne izboljšave v stanju ruralnih migrantov. Prišlo je do okrepitve nekaterih pravil in do razrešitve nekaterih težav, ki jih bom podrobneje opisal v nadaljevanju (Ying v Zheng & Huang 2006).

Pomembnejše reforme so se začele že v začetku novega tisočletja, še posebno pa je potrebno omeniti obdobje po letu 2003, ko je »družbena harmonija« postala pomemben del strategij in ukrepov za prihodnost. Ukrepi so vodili do sprostitev določenih omejitev migracij, ki pa so se razlikovale od območja do območja. Kljub temu so v veliki večini LR Kitajske razlike med migranti in urbanim prebivalstvom še vedno velike, predvsem kadar govorimo o socialnih in političnih pravicah prebivalcev (Li 2011, 16 in 19).

Leta 2003 je vlada zahtevala, da lokalne oblasti poskrbijo za obvezno izobrazbo otrok ruralnih migrantov v javnih šolah. Kljub sprejetim ukrepom je dejansko stanje še vedno daleč od predvidenega, saj veliko število otrok ruralnih prebivalcev še vedno nima dostopa do

primerno urejenega šolanja na urbanih področjih, posebno v obalnih mestih, kjer je število ruralnih migrantov največje (Ying 2011, 15).

Leta 2008 je sledilo sprejetje dveh zakonov: »Zakona o pogodbah za zaposlitev« in »Zakona o mediaciji in arbitraži v delovnih sporih«. Prvi določa, da morajo vsi podjetniki podpisati pogodbe z vsemi zaposlenimi ne glede na njihov status hukou in jih vključiti v osnovni socialni program zavarovanja. Drugi zakon pa spodbuja delavce migrante, da rešijo nesoglasja s svojimi delodajalci preko pravnih postopkov, skoraj brez stroškov. Istega leta je vlada zahtevala tudi, da lokalne oblasti uvedejo letno prilagajanje minimalnih plač (Cai 2011, 41).

Pri naštevanju in opisovanju različnih reform je na mestu omeniti tudi raznolikost samih reform. Posebno v zadnjih desetletjih je moč govoriti o velikem razkolu med reformami, ki so sprejete v malih mestih in med tistimi reformami, ki so sprejete in izvajane v velikih in srednje velikih mestih. Pri tem pa ne gre zanemariti tudi vidika vlade, ki v določenih pogledih slika izkrivljeno realnost.

Očiten primer razlikovanja sistema hukou na različnih območjih izhaja iz obdobja po letu 2000, ko so velika in srednje velika mesta nekoliko sprostila omejitve nadzora sistema hukou, a ta sprostitev ni bila enakomerna. Velja nenapisano pravilo, da je težavnost pridobitve urbanega potrdila hukou sorazmerna z velikostjo mesta, saj za pridobitev veljajo zelo visoki kriteriji (kot na primer primerna izobrazba ali ustrezen finančni status). Za veliko spremembo sistema hukou so med avgustom 2001 in junijem 2003 poskrbela številna mesta, mesto Shijiazhuang (kit.: 石家庄市 Shíjiāzhuāng shì) pa je celo odpravilo omejitve in 450.000 prebivalcem omogočilo pridobitev ustreznega potrdila hukou (Yang 2011, 3).

Mala mesta so leta 2001 nadaljevala s pilotnim projektom iz leta 1997. Ministrstvo za javno varnost je z nadaljevanjem reform v malih mestih poskrbelo za največji korak v zgodovini sistema hukou. Dve leti kasneje je vlada izdala direktivo, s katero je potrdila, da imajo ruralni migranti pravico do dela v mestih. V tem času so predpisali tudi dokaj nizke kriterije za pridobitev novih potrdil hukou ter določili, da lahko ruralni delavci opravljajo delo v mestih, ki se nahajajo v bližini njihovih prebivališč (Yang 2011, 4).

Na 16. kongresu KPK, leta 2002, je bil sprejet tudi dolgoročen cilj oblikovanja družbe zmernega blagostanja (kit.: 小康社会 *xiǎokāngshèhuì*). Ta pravi, da naj bi se kitajski srednji razred v obdobju do leta 2020 povzpel iz tedanjih 18 % na več kot 40 % prebivalstva. V sklopu s tem so bili predlagani ukrepi, s katerimi bi se povečala urbanizacija malih in srednje velikih mest, hkrati pa bi se omejevalo preseljevanje v velemesta (Saje 2015, 516).

Leta 2007 je minister za delo in socialne zadeve napovedal nov načrt pokojnin, ki bi olajšal položaj velike večine delavcev migrantov. Tisti, ki imajo redne službe bodo pokojnine prejeli v mestu, v katerem delajo. Tisti, ki nimajo urejenega delovnega položaja pa bodo dobili lastni račun, ki bo povezan z mesti, v katerih imajo stalno potrdilo hukou. Pokojnine bodo delno krite s strani delodajalcev in delno s strani delavcev (Saich 2011, 326).

Po »neverjetnem naključju« je leta 2010 kar trinajst kitajskih časopisov objavilo poziv za ukinitve sistema hukou, ki je sovpadal z zasedanjem Nacionalnega ljudskega kongresa in Kitajsko ljudsko politično posvetovalno konferenco. Časopisni uredniki so sistem označili za produkt planskega gospodarstva in slabo prakso, ki ni primerna za današnje razmere ter nujno potrebuje reforme. Odzivi KPK niso bili najboljši – vsaj eden izmed urednikov je posledično izgubil službo (Saich 2011, 326).

Leta 2014 je premier Li Keqiang napovedal nujnost reform in omenil, da naj bi do leta 2020 opustili stroge meje pridobitve urbanega hukou potrdila ter tega podelili 100,000.000 prebivalcem. Spremenil naj bi se tudi sistem pridobivanja potrdila hukou, ki naj bi v prihodnosti temeljil na točkovnem sistemu (Bofulin 2014, 128).

Li Bingqin (2015) omenja, da se je leta 2014 zgodil prvi korak proti (več kot potrebnim) reformam sistema hukou. Omenja, da je prva napovedana točka reform odprava neenakosti med ruralnimi in urbanimi prebivalci. Uvedlo naj bi se enotno nacionalno hukou potrdilo, imenovano *jumin hukou* (kit.: 居民户口 *jūmín hùkǒu*). Z uvedbo takšnih sprememb bi sistem hukou ohranil vlogo nadzorovanja migracij, hkrati pa bi namesto prebivalcev kategoriziral mesta ter na podlagi te kategorizacije dovoljeval oziroma omejeval migracije.

Drugi vidik napovedanih reform iz leta 2014 je zagotovitev družbene varnosti in dodatkov za migrante. Ta vidik je precej težje doseči, saj temelji na »dobri volji« lokalnih oblasti. Te

zaradi pomanjkanja denarja in lastnih sredstev, za delavce migrate ne želijo prevzeti družbenega financiranja ter zagotavljanja primerne šolstva, zavarovanja in družbene pomoči.

3.3 Trenutne razmere

Danes je sistem hukou vse pogosteje tarča kritik, ki jih spodbuja neurejen položaj delavcev migrantov, zastarel odnos do ruralno-urbanih migracij, pretiran nadzor prebivalstva in velik razkol med razredoma prebivalstva. Sam že nekaj časa spremljam razmere v LR Kitajski in opažam, da se je v zadnjih letih močno povečalo število dokumentov in informacij, ki pričajo o dogajanju znotraj države. V skladu s tem se je povečalo tudi število kritikov, ki vse glasneje zahtevajo drastične reforme sistema hukou in spremljajo vsakršne ukrepe, ki jih izvaja vlada.

Kljub nekaterim optimističnim napovedim o reformah sistema hukou, je še prerano govoriti o dejanskih izboljšavah položaja. Že večkrat so predlagane reforme ostale neobravnavane, ukrepi neizvedeni in sistem močno zakoreninjen v svoji obstoječi obliki. Vendar pa je hkrati očitno, da se tudi vlada zaveda potrebe po spremembah.

Nekoliko se vrnimo k načrtu razvoja za obdobje od leta 2014 do 2020, saj je ta pomemben, ker je v njem prvič izražena pomembnost hitre urbanizacije, ki se trenutno dogaja na Kitajskem. Na podlagi tega zavedanja sta bili v načrt vključeni dve pomembni ugotovitvi (Zhao 2016, 21):

- mesta za svojo hitro rast porabljajo preveč zemlje, zaradi česar primanjkuje zemlje za kmetijstvo;
- v mestih je potrebno zagotoviti večjo raznolikost delovne sile, z enakim dostopom do kvalitetnih storitev in enako obravnavo prebivalcev z različnimi statusi.

Našo pozornosti si zasluži predvsem druga točka. Nobenega dvoma ni, da je imel in še vedno ima sistem hukou velik vpliv na urbanizacijo. Če se ozremo v preteklost, je očitno, da je imela omejitev migracij s pomočjo sistema hukou velik vpliv, posebno pred letom 1980, ko je vlada načrtno zaustavila preseljevanje ruralnega prebivalstva, ki ga je želela obdržati na podeželju (Wang 2005, 124).

Danes lahko posledice takratnega početja prepoznamo v zelo neenakomerni porazdelitvi delovne sile – v mestih prevladujejo preveč kvalificirani delavci, medtem ko so na podeželju in v manjših ruralnih mestih nekvalificirani, neusposobljeni delavci (Wang 2005, 127).

Neenakomerna porazdelitev izobraženega in neizobraženega prebivalstva je spodbudila zanimiv pojav, ki bi lahko tudi v prihodnosti močno vplival na nadaljevanje takega trenda. Na ruralnih območjih je namreč vse pogostejše hitro zapuščanje šol. Najstniki se takoj, ko dopolnijo nujno potrebno izobrazbo, odločijo za izstop iz šole ter se raje odpravijo v mesta, kjer iščejo priložnosti, s katerimi bi se izognili življenju in delu na domači kmetiji.

Z novim sistemom podeljevanja potrdil hukou bi lahko takšne razlike v določeni meri odpravili, a se je potrebno pri tem vprašati, kakšne posledice bi to prineslo za prihodnost LR Kitajske, predvsem pri njenem gospodarskem statusu v svetu. Videli smo že, da je sproščanje nadzora preko potrdil hukou generiralo podeželske migrante, ki so spremenili trgovni vzorec Kitajske in jo povzdignili v »svetovni trgovni center« (Zhao 2016, 24).

Do danes se je morda najbolj opazna sprememba vloge sistema hukou zgodila na področju družbenega nadzora. Zaradi gospodarskih reform, nastajanja novih delovnih mest in drugačnih vsakodnevnih navad so prebivalci danes pod manjšim nadzorom države kot v preteklosti. Tudi državne podpore za urbano prebivalstvo so se drastično znižale, ulični komiteji pa se raje ubadajo z zbiranjem denarja kot s spremljanjem socialnega dogajanja. Nadaljnje gospodarske reforme in reforme sistema hukou so ustvarile nove dileme glede upravljanja populacijskih in ruralno-urbanih migracij. Te se odražajo v problemu združitve plana in trga, ki karakterizira kitajsko gospodarstvo v reformnem obdobju (Chan in Zhang, 1999, 26). Nadzor se je premaknil od splošnega nadzora prebivalstva do prepoznavanja ključnih akterjev in posledičnega sistematskega nadzora izbranih oseb.

Seveda prihajajoče reforme zadevajo več kot le mobilnost delovne sile. Na površini reforme spreminjajo identifikacijske dokumente le migrantom, ki so se že prej ustalili v kitajskih urbanih centrih. V globljem smislu te spremembe postavljajo socialno kvalificirane migrante ob bok mestnim prebivalcem in jim zagotavljajo popoln dostop do prednosti mestnega življenja. Reforme tako le odstranijo mnenje o zapostavljanju ruralnih prebivalcev v smislu nacionalnega skrbstva (Congressional-Executive Commission on China 2005, 2 september).

Drugi vidik trenutnega stanja se dotika odnosa vlade do samih migracij. Leta 2001 je bilo v članku časopisa kitajske vlade Renmin Ribaa (kit.: 人民日报 *Rénmín Rìbào*) zapisano: »*S tem, ko sistem hukou omejuje mobilnost prebivalstva, omejuje tudi napredek gospodarske reforme in še bolj povečuje prepad med urbanim in ruralnim.*« To je povsem v neskladju s trenutnim gospodarskim razvojem Kitajske in je v veliki meri ranilo kitajsko sliko reform in odprte politike. Ukinitvev obstoječega sistema hukou je neizbežna, saj tržno gospodarstvo zahteva mobilnost prebivalstva in migracije. Poleg tega pa LR Kitajska potrebuje tudi liberalnejšo podobo (Burkhoff, 2015, 1485).

Ko je postalo jasno, da so tesne omejitve za mobilnost populacije migrantov škodljive za gospodarsko reformo, je kitajska vlada spoznala, da mora, če želi izpolnjevati svoje cilje v reformi, najprej spremeniti svoj odnos do migracij.

4 PREMAGOVANJE OVIR

Posledice sistema hukou so številne omejitve, s katerimi se soočajo migranti. Otroci so prikrajšani za izobrazbo, družine se soočajo s težavami gospodinjske oskrbe, dostopne so samo službe na slabo plačanih delovnih mestih, vključevanje v družbeno življenje pa je izredno težavno. To pa je le začetek težav, s katerimi se soočajo tisti, ki potrebujejo delo v mestih in dodaten zaslužek (Chan 2010, 359).

Kitajski migranti in prebivalci podeželja se še naprej soočajo s statusno diskriminacijo, ki temelji na kraju njihove registracije gospodinjstva oz. vrsti potrdila hukou. Večina podeželskih migrantov v mestih ne more pridobiti/uživati enakih javnih storitev kot urbani prebivalci, posebno na področju zdravstvene oskrbe in šolanja otrok. Situacijo dodatno poslabša dejstvo, da je status hukou deden, zaradi česar je realno pričakovati, da se bo razkol med mladino ruralnih in urbanih predelov z leti še poglobil (Minzner 2011, 10).

Kitajske oblasti so k tej diskriminaciji pristopile le delno. Dober primer ukrepa za odpravo razlik med ruralnim in urbanim prebivalstvom je Odškodninski zakon iz leta 2009. Ta sedaj narekuje, da se odškodnine pri težjih nezgodah podeželskih in mestnih rezidentov obravnavajo enakopravno. Zgledu iz leta 2009 je sledil tudi spremenjen volilni zakonik iz leta 2010, ki zapoveduje, da morajo imeti podeželski in mestni rezidenti enake pravice. Spremembe so sprožile preizkusno dobo, v sklopu katere so oblasti nekaj izbranim in privilegiranim podeželskim migrantom omogočile in podelile polni mestni status rezidentov v večjih kitajskih mestih (Minzner 2011, 10).

Še vedno pa je stanje daleč od idealnega. Kljub sprejemanju primernih reform, njihova realizacija v praksi ostaja precej omejena. Mnoga mesta namreč še vedno vztrajajo pri zelo strogem režimu pridobitve mestnega dovoljenja za prebivanje (na primer z nakupom nepremičnine) in tako onemogočajo podeželskim migrantom z nizkimi dohodki, da bi živeli v najetih stanovanjih (Minzner 2011, 10).

V nadaljevanju bom izpostavil in podrobneje opredelil nekatere omejitve sistema hukou. Osredotočil se bom na področja:

- mobilnosti,

- dostopa do socialnega varstva (zdravstva, izobraževanja in pomoči za brezposelne osebe) in
- neenakopravnosti med ruralnimi in urbanimi področji.

4.1 Nekontrolirane migracije na urbana področja

Obsežne migracije iz kitajskih ruralnih območij v kitajska urbana območja so neizogiben zgodovinski proces na Kitajskem. Selitev kmetov je olajšala življenje družin in tudi pritisk odvečne ruralne delovne sile. Hkrati pa je selitev povzročila veliko socialno plastovitost. Na eni strani se je znašla populacija z neagrarnim potrdilom hukou, katerih delo, stanovanja, izobrazba, hrana in zdravniška oskrba so bili zaščiteni s strani države, na drugi strani pa so ostali tisti kmečki migranti, ki so zaposleni na slabo plačanih delovnih mestih brez državnih podpor in olajšav. Ravno zaradi nizko plačane delovne sile je lahko Kitajska postala konkurenčna pri privabljanju tovarn s proizvodnjo (Wu in Mu 2004, 36).

Naj še enkrat poudarim, da se v LR Kitajski za migracijo uradno upošteva le migracijo hukou, ki je del migracijskega plana, medtem ko so vse ostale migracije označene kot del gibanja ali lebdenja prebivalstva oziroma kot lebdeče prebivalstvo. Ker to niso *de jure* prebivalci, se uvrščajo med začasne prebivalce, četudi številni ostajajo na istem mestu več let. Migranti brez hukouja ali samostojno gibajoči prebivalci potujejo samovoljno izven državnih planov, pri čemer se soočajo s še večjimi ovirami kot migranti hukou. V očeh mnogih centralnih planerjev so ta gibanja kaotična in anarhična, zato jih v uradnih kitajskih medijih imenujejo slepi tokovi. O tem, kako neurejene so razmere takšnih migrantov, priča tudi podatek, da je bila svobodna migracija v prvi Ustavi LR Kitajske, leta 1951, zapisana kot pravica državljanov, medtem ko v ustavi iz leta 1975 ni več omenjena (Chan in Wang 1992).

Največja težava migrantov, ki želijo urediti svoj položaj hukou, so dolgi upravni postopki, ki so potrebni za ureditev dovoljenja za stalno bivanje in dovoljenja za službo. Dejavniki, kot so pomanjkanje denarja, denarne skrbi in stres, silijo migrante, da se nelegalno nastanijo na urbanih področjih. Migranti mnogokrat ustvarijo posebne vasi, imenovane *chengzhongcun* (kit.: 城中村 *chéngzhōngcūn*). To so vasi v okviru mesta, ki jih sestavljajo »na črno« zgrajena ali najeta stanovanja, v katerih prebivajo migranti brez ustreznega potrdila hukou. Ti živijo v siromašnih razmerah, z nizkimi plačami, izključeni so od legalnega urbanega gospodinjstva

systema, s slabo ali neobstoječo infrastrukturo. Skupnosti so v lasti rezidentov, ki od tega dobro služijo in posledično prinašajo dobrobit regijskim institucijam (Chen in Guo 2010, 173).

Za kitajsko oblast so ilegalne skupnosti začasnih migrantov simbol nereda, urbanega kriminala in neurejenosti določenega območja. Kitajska oblast sicer lahko podre in zgradi nove zgradbe na teh področjih, a za to potrebuje bogate investitorje. Investicije posledično pomenijo višje cene najemnin, česar pa si migranti ne morejo privoščiti, zato se raje odselijo in najdejo novo obrobno naselje, kjer ponovno ustanovijo ilegalne skupnosti. Kljub vsemu pa morajo kitajske oblasti previdno obravnavati problem ilegalnih skupnosti, saj morajo vsem prebivalcem zagotoviti minimalen življenjski standard in osnovno zdravstveno ter pokojninsko zavarovanje (Chen in Guo 2010, 174).

Ravno v takšnih dvojnostih se kažejo glavne težave sistema hukou. Po eni strani nezakoniti migranti predstavljajo številne težave, po drugi strani pa prinašajo kar nekaj koristi.

Čeprav je vlada napovedala realizacijo reform, s katerimi bi spremenila status in položaj ruralno-urbanih migrantov, je stanje še daleč od idealnega. Nezakonite migracije ostajajo prisotne, kljub nekaterim sprejetim ukrepom.

Sam v aktivnostih, ki so bile izvedene v želji po odpravi nezakonitih migracij, prepoznam številne težave. Med njimi izstopa pomanjkanje razumevanja večplastne težave in pomanjkanje enotnega sistema, ki bi deloval kljub veliki raznolikosti območja LR Kitajske. Dosedanji ukrepi po mojem mnenju niso zagotovili primernih kriterijev, ki bi jih lahko izpolnjeval večji del delavcev migrantov, zaradi česar se položaj ni bistveno izboljšal.

4.2 Izobrazba

Izobrazba je odločilen faktor za vsako državo, ki se industrijsko razvija tako hitro kot Kitajska, in vključuje tako pravico posameznika do izobrazbe kot interes države, da ima določen odstotek izobraženih prebivalcev. Kitajska ima v svoji ustavi zapisano pravico posameznika do izobrazbe, vendar sistem hukou prevlada to zakonodajo in onemogoča oziroma omejuje dostop do izobrazbe. Lokalne vlade sicer imajo finančna sredstva za šolanje

otrok lastne regije in tistih, ki imajo urejeno ustrezno potrdilo hukou, a so ta sredstva precej omejena.

Sistem hukou igra zelo veliko vlogo pri vseh uslugah, ki jih nudi vlada, vključno z izobraževanjem. Pravica otrok migrantov do enakih možnosti izobrazbe je trenutno na Kitajskem precej vroča in pereča tematika (Burkhoff 2015, 1490).

Do leta 1998 so bili otroci migrantov v celoti izključeni iz lokalnega šolskega sistema. Leta 1998 so pridobili možnost izobrazbe, in sicer na podlagi plačila šolnine, ki je znašala 7000 yuanov letno. Ker pa je večina priseljenih migrantov revnih, si plačila šolnine ni mogla privoščiti, zaradi česar so se kmalu pojavile ilegalne šole. Te so slovele po slabih higienskih razmerah in nizkem standardu, pogosto pa so študentje takšnih šol ostali brez diplome oziroma potrdila, ki bi pričal o uspešno zaključenem šolanju, saj jih kitajska vlada ni priznavala.

Razlike v kvaliteti šol so razlog, da se ruralni študentje akademsko praktično ne morejo primerjati z meščanskimi sovrstniki, posebno ker je kvaliteta navadno odvisna od finančnih sredstev, tako tistih, ki jih šola zbere preko šolnin, kot tudi od denarja, ki ga šola prejme od lokalnih oblasti v območju, v katerem se nahaja (ruralnim študentom na voljo manjša sredstva). Izobrazba v LR Kitajski predstavlja eno in edino pot ter najpomembnejši mehanizem za družbeni premik navzgor. Lokalne oblasti v mestih pogosto sponzorirajo urbani hukou za ruralne študente, ki so v teh mestih sprejeti na univerze. Ti študentje imajo potem precej večje možnosti, da po študiju dobijo visoko rangirano službo v tem območju in tako izpolnijo pogoje za urbani hukou (Burkhoff 2015, 1491).

Obstajajo štiri ključne institucionalne ovire za izobraževanje, ki so povezane s sistemom hukou.

Prvič, študenti delavcev migrantov v mestih niso upravičeni do obveznega izobraževanja, saj je javno šolstvo vezano na lokalni hukou, ki ga otroci in njihovi starši nimajo.

V začetku novega tisočletja je sicer prišlo do novih ukrepov na področju izobraževanja za otroke migrantov, a so bili ti neuspešni. Osrednja vlada je lokalnim urbanim središčem naložila odgovornost, da otrokom migrantov omogočijo možnost izobraževanja ne glede na

to, ali imajo tamkajšnji hukou ali ne, vendar pa lokalne vlade te odgovornosti niso sprejele. Posledično je v letu 2004 vlada določila, da otrokom migrantov ne bi smeli dodeljevati dodatnih vstopnih pogojev za obvezno izobraževanje. Naslednje leto je Ministrstvo za finance dodalo, da otroci migrantov za izobrazbo ne bi smeli plačevati več kot lokalni šolarji ter prepovedalo zahtevanje plačil za začasne študente in pobiranje kakršnihkoli »donacij«. V letu 2008 je isto ministrstvo skupaj s Komisijo za državni razvoj in reforme izjavilo, da bodo do leta 2009 povsem odpravili pristojbine za začasne študente (Burkhoff 2015, 1494).

Tovrstni ukrepi so zaradi velikega števila študentov migrantov zelo obremenili lokalne vlade. Ker ti študentje niso prešteti, se mestne oblasti ne počutijo dolžne, da bi financirale njihov študij, prav tako pa pomenijo tudi dodatno breme za mestni izobraževalni sistem. Osrednja vlada kljub temu poziva mesta, naj v svojih proračunih upoštevajo tudi migrante. Mesta, ki jih gostijo, in podeželske kraje pa prosi, naj združijo moči pri deljenju financiranja stroškov za socialno varstvo migrantov. Še vedno pa vlada kljub naraščajočim pritiskom ni razglasila nobenih konkretnih pravil, ki bi spodbudila vidnejši preobrat. Četudi so otroci v LR Kitajski po zakonu upravičeni do enakih možnosti za izobraževanje, dostop do obveznega izobraževanja za otroke migrantov ni zagotovljen (Burkhoff 2015, 1495).

Drugič, denarna sredstva temeljijo na zakonitemu mestnemu prebivalstvu, kar pomeni, da ni zadostnih sredstev, ki bi omogočila izobraževanje za nezakonite in neregistrirane študente migrante.

Tretjič, vsi šolarji morajo srednjo šolo obiskovati v kraju, kjer je registriran njihov stalni podedovani hukou. To pomeni, da se mora tudi šolar, ki že vse svoje življenje živi v mestu in je tam obiskoval tudi devetletno osnovno šolo, vrniti v rodni kraj svoje družine ter tam dokončati srednjo šolo. Ker pa srednje šole v LR Kitajski niso zastoj, so šolarji migrantov (poleg tega, da se morajo preseliti v drugo okolje) pogosto preveč revni za nadaljevanje šolanja (Burkhoff 2015, 1497).

Četrtič, nadaljevanje študija na univerzi je pogojeno s točkami, ki jih študentje zberejo na končnih izpitih »gaokao« (kit.: 高考 *gāokǎo*). Točkovni sistem pa ne temelji le na znanju študentov, temveč tudi na lokaciji, kjer študent izpit opravlja, kar študentom iz mest precej poenostavi vpis na univerzo, ruralnim študentom iz oddaljenih krajev pa zelo oteži, saj jih

srednje šole slabše pripravijo na končni izpit. Pri pripravi na gaokao so ruralni dijaki oškodovani, saj v srednjih šolah na podeželju ne dobijo enako kvalitetnih priprav kot jih dijaki v mestih, in zato pogosto ne dosežejo dovolj visokih točk za sprejem na najboljše univerze (Burkhoff 2015, 1498).

Izobrazba bi lahko za številne migrante iz ruralnih območji pomenila novo priložnost za ureditev urbanega potrdila hukou in jim omogočila, da spremenijo svoje življenje in tudi življenje njihovih potomcev. Reorganizacija šolskega sistema bi lahko pomenila, da bi se v mesta preseljevalo več izobraženih oseb iz ruralnih področij, kar pa za oblast predstavlja tveganje, da bi sčasoma prišlo do pomanjkanja kmetov in tudi poceni delovne sile.

Ta vidik sistema hukou ostaja izredno problematičen, predvsem iz dveh razlogov. Prvi je financiranje šolstva s strani lokalnih oblasti, ki nočejo prevzeti bremena delavcev migrantov in njihovih otrok. Drugi razlog je globoko zakoreninjen »zaničevalni« odnos do migrantov. Ti so v očeh urbanega prebivalstva še vedno videni kot manj vredni, zaradi česar bi bilo težko doseči, da bi urbani prebivalci dovolili otrokom ruralnih migrantov obiskovanje (najboljših) šol skupaj z njihovimi otroki.

4.3 Socialni status in zaposlitev

Onemogočen oziroma omejen dostop do socialne varnosti v urbanih območjih za migrante, ki nimajo urejenega potrdila hukou, pomeni manjše možnosti za javno dostopne službe in slabše možnosti zaposlitve (Chai, 2011, 45). Situacija se je sicer spremenila v času krize v devetdesetih letih, ko so lokalne oblasti omogočile socialno zaščito, ki je vključevala osnovno pokojninsko zavarovanje, osnovno zdravstveno zavarovanje in programe za brezposelne ter sheme za zagotovitev minimalnega standarda za urbane prebivalce. Vendar pa so tudi te spremembe zaobšle tiste prebivalce urbanih predelov, ki niso imeli urejenega urbanega potrdila hukou (Chan 2009, 210).

Naj pri tem poudarim, da, kot navaja Minzner (2011, 7), Kitajska ustava pozna, vsaj na papirju, celo vrsto državljskih pravic, ki vključujejo pravico do družjenja, religije in govora. Prav tako obstajajo tudi enake pravice za ženske in zagotovila proti nezakonitemu kratenju osebne svobode. Ampak pomanjkanje mehanizmov, ki bi dejansko služili za uveljavljanje ustave, v povezavi z naporu uradnikov, da bi obdržali in zagotovili kontinuum partijske

kontrole nad kitajsko družbo, pomeni, da ima le malo teh zapisanih pravic veljavo tudi v praksi. Kitajska oblast rutinsko zatira vse disidente, ki poizkušajo v miru uveljavljati svoje ustavne pravice. Uradniki nekatere posameznike odstranijo z obsodbami na dolge zaporne kazni, ki jih upravičijo z zakonom državne varnosti.

Podobno kot pri prejšnji točki, v kateri sem pisal o izobraževanju otrok migrantov, je tudi tukaj potrebno poudariti, da prihaja do težav zaradi nesodelovanja vlade in lokalnih oblasti, ki se vztrajno otepajo novega finančnega bremena, ki bi ga prineslo financiranje družbene pomoči za delavce migrante.

Preprosto ignoriranje težav, s katerimi se soočajo delavci migranti, se v mnogih primerih lokalnim oblastem zdi povsem učinkovita rešitev – sami ne obremenijo proračuna svojega mesta, hkrati pa zagotovijo poceni delovno silo, ki privablja nova podjetja, s čimer se dviga njihova konkurenčnost in gospodarski status.

Opazimo lahko, da so prisotne številne ovire, ki vztrajno zaustavljajo spremembe sistema hukou ter vplivajo na neurejeno stanje migrantov v urbanih predelih. Kljub temu da je kitajska vlada napovedala in tudi vpeljala določene spremembe ter strmi k doseganju izboljšav, so težave zakoreninjene v samo jedro sistema hukou. V zadnjem poglavju diplomskega dela se bom posvetil novim mejnikom, s katerimi bom poskusil napovedati prihajajoče spremembe.

5 NOVI MEJNIKI

Wang (2005, 179) v svoji knjigi »China's Hukou System« za prelomno obdobje v sistemu hukou označuje začetek 21. stoletja, ko naj bi se ideje o reformah po dolgem času prelevile tudi v dejanske spremembe. Vendar pa se pri tem dobro zaveda, da ne glede na to sistem hukou še vedno ostaja močan steber za podporo avtoritarnemu režimu komunistične partije Kitajske, preko katerega lahko oblast manipulira s prebivalstvom.

Kot najpomembnejši prelom tega obdobja omenja čas 10. petletnega plana (od 2001 do 2005), ki se je odvil pod nadzorom generalnega sekretarja komunistične partije Kitajske, Jianga Zemina. Sistem hukou naj bi po 50-letnem premoru doživel konkretne spremembe, a Wang (2005, 188) ugotavlja, da so bile reforme hukou iz leta 2001 zelo omejene in nadzorovane. Le rahlo so se dotaknile pravil za notranje migracije sistema hukou in pri tem pokrile samo podeželske migracije v mala mesta in kraje. Podobno kot že velikokrat v preteklosti so tudi tokratni poskusi reformiranja sistema hukou izzveneli in ga v končni fazi z znanstvenimi sredstvi še okrepili.

Wang (2005, 197) trdi, da obstaja močna politična motivacija, da se sistem hukou, v obliki družbene kontrole, ohrani. V korist ohranitve sedanje oblike sistema hukou govorijo tudi gospodarske in družbene prepreke. Urbanizacija in sproščen pretok ljudi bi brez zadostnih sredstev za okrepitev družbenih mehanizmov namreč pomenila hitro oslabitev mest, ali pa samo uradno spremembo tipa hukou, ne da bi imelo izključeno podeželsko prebivalstvo dejansko kaj od tega.

Po drugi strani pa Aglietta (2015, 15) ugotavlja, da se je sistem hukou občutno sprostil leta 2011, ko je vlada izdala smernice za postopno odpravljanje sistema dovolilnic za prebivanje.

Lahko bi rekli, da se je nova era v kitajski notranji politiki pričela šele novembra 2013, na tretjem plenumu 12. Nacionalnega ljudskega kongresa, ko je novo izvoljeni generalni sekretar KPK Xi Jinping naznanil obdobje reform. KPK je takrat izdala teoretično zbirko strateških pogledov na reforme za naslednjih 20 let. Te naj bi se enotno podrejale zakonu in se borile za vključenost, zaščito pravic in izboljševanje gospodarske učinkovitosti. A ostaja dejstvo, da so reforme, ki vključujejo korenite družbene spremembe, tvegane. Eden izmed težjih procesov bo reformiranje zemljišč na podeželju. Predvidena je zakonska zaščita kmetove zemlje in

uvedba možnosti prodaje le-te na trgu. Da bi v naslednjih dvajsetih letih sprejeli 350 milijonov migrantov, bodo reforme s sprostitev sistema hukou spodbujale družbeno vključevanje in razširitev socialnih pravic za migrante v mestih, kar bo zahtevalo težke politične odločitve in fiskalno delitev med lokalnimi vladami (Aglietta 2015, 1).

5.1 Nasprotja

Kritike sistema hukou so se začele pojavljati že po dveh desetletjih gospodarskih reform, prišle pa so iz kitajskih akademskih in novinarskih vrst. Dotikale so se področij nepravilne obravnave prebivalcev iz ruralnih področij ter njihove izključitve. V tovrstnih krogih so se izoblikovala mnenja, da sistem zavira gospodarsko rast in predstavlja oviro za nadaljnji razvoj tržnega gospodarstva. Poleg tega je obstoječi sistem hukou ugodno okolje za korupcije, saj določena mesta pridobijo finančna sredstva za reševanje problematike ruralnih prebivalcev, a jih dejansko porabijo v druge namene (Wang 2005, 181).

Poglejmo si pet glavnih kritik sistema hukou:

- zaviranje kmetijske modernizacije in urbanizacije;
- neprimeren vpliv na trg delovne sile;
- ustvarjanje različnih identitet in neenakosti med prebivalci;
- blokiranje ponudbe in povpraševanja na trgu potrošnikov, saj prebivalci iz ruralnih delov ne smejo ali ne morejo sodelovati na trgu potrošnikov;
- obstoječi hukou je že izgubil sposobnost učinkovitega upravljanja z migranti.

Kljub napisanemu pa tudi Wang (2005, 183) prepoznava, da so kritike pogosteje namenjene delovanju sistema hukou in ne sistemu neposredno. Dejansko je največja težava sistema hukou ustvarjanje in vzdrževanje neenakosti med prebivalci. Rešitev tega pa sega dlje od same sprostitev migracijskega nadzora in zmanjšanja rigidnosti.

V zadnjih letih so se kritike le še poglobile. Vse glasnejše so tiste, ki se nanašajo na vsakodnevno življenje delavcev migrantov in njihovih otrok.

5.2 Dileme

Za oris dileme sistema hukou bom podrobneje opisal problem spajanja urbane in ruralne sheme socialnega zavarovanja.

Če bo črka zakona kandidatom za migrante priznala lastniške pravice za zemljo, ki jo obdelujejo, bo tok migrantov, ki s svojimi družinami iščejo stalno prebivališče v mestih, drastično narasel⁸. S tem bodo narasle tudi dodatne potrebe po socialnih storitvah. Brez povečanih finančnih sredstev bodo v tem primeru obstoječi prebivalci mest občutili poslabšanje kvalitete javnih storitev, posledično je pričakovati tudi povečanje družbenih napetosti.

Istočasno se s prihodom migrantov v mesta odpira tudi vprašanje pomanjkanja socialnih stanovanj. Za dolgoročno rešitev migrantskih getov v mestih in natrpanih migrantskih naselij v predmestjih se bodo morale lokalne vlade pri načrtovanju mest spopasti tudi s to problematiko. To nam pove, da so različne komponente reform prepletene. Za izvedbo vseh vidikov tako obsežnega strateškega načrtovanja pa bo potrebna zelo močna volja trenutnega partijskega vrha in kompetenten nadzor izvajanja (Aglietta 2015, 15).

Vse reforme, ki se jih mora Xi Jinping lotiti, vsebujejo tudi premike v kitajska mesta. Kmetje čakajo na spremembe in reforme, ki jim bodo podeljevale enako zemljiško pravico, kot jo imajo njihovi rojaki v mestih. Bistveno je, da bodo lahko prodali svojo zemljo in dom ter z denarjem odšli oz. migrirali na zeleno lokacijo. Zdaj je to praktično nemogoče, saj nimajo pravice do prodaje. Poleg tega pa mora Xi Jinping razrešiti tudi finančno zmešnjavo v lokalnih vladah, ki se močno zanašajo na to, da kmetom zaseženo zemljo preprodajo naprej (The Economist 2014, 19. april).

Kot kažejo mednarodna opazovanja, je bilo glede razširitve zavarovalnih sistemov, pokojnin in zdravstvenih storitev storjenega že veliko. Vendar pa je večina migrantov še vedno vpisanih v ruralno zavarovalno shemo, kjer koriščenje še vedno ni prenosljivo (op.a.: ni

⁸ Če nekdo iz podeželja, ki ima tam zemljo, zaprosi za prenos svojega potrdila hukou v mesto, mu zemljo na podeželju največkrat odvzamejo. Zato se veliko kmetov še vedno raje odloči za lastništvo zemlje, ki jim daje hrano za preživetje, kot pa negotovo migracijo v mesto.

prenosljivo s podeželja v kraj ali mesto migracije, za koriščenje se morajo vrniti na podeželje). Zakon o socialnem varstvu iz leta 2011 celo določa, da morajo biti ruralne in urbane sheme združene, a se to v resnici ne upošteva (Aglietta 2015, 15).

Xi Jinping je v ta namen prevzel vodstvo novega partijskega organa, majhne skupine uradnikov z različnih področij, ki se ukvarja z izboljšavo usklajevanja politik in odpravo birokratskega upiranja spremembam. Poleg tega ima tudi delovno skupino, ki se ukvarja z demokracijo in pravnim sistemom, četudi večjega napredka na tem področju ni pričakovati. Predsednik Xi je sprožil tudi ostro kampanjo proti korupciji na visokih položajih, ki naj bi uradnike prestrašila v tolikšni meri, da bi podprli njegov načrt reform. Čeprav bi protikorupcijska kampanja učinkovala, se ne pričakuje, da bodo učinki dolgoročni (The Economist 2014, 19. april).

5.3 Prihodnost sistema hukou

James Miles, urednik revije »The Economist's China«, ugotavlja, da bo do leta 2030 v kitajskih mestih že približno milijarda ljudi. To pomeni, da se bo število prebivalcev mest iz zdajšnjih 54 % vseh prebivalcev povečalo na 70 %. Svetovna banka predvideva, da se bo število prebivalcev mest na letni ravni do leta 2030 povečevalo za 13 milijonov. Da bi urbana Kitajska takrat normalno delovala, nujno potrebuje gospodarske in politične reforme, ki bodo te spremembe omogočale. Predsednik Xi Jinping je ta proces po prevzemu položaja 2012 označil z izrazom »Kitajske sanje«. To je postal slogan, ki je bil po dolgem času brez tradicionalnega bremena partijske ideologije. Jasno je namreč napovedoval prizadevanje po razvoju mest, ki bodo prebivalcem nudila vse udobje, ki ga imajo meščani po svetu. Li Keqiang, ki je leta 2013 prevzel mesto premierja, vidi urbanizacijo kot eno najpomembnejših procesov za gospodarski uspeh Kitajske. Poimenuje jo kot »gigantski motor« za rast (The Economist 2014, 19. april).

Sociolog Yi Jun (kit.: 艾君 *Yi Jūn*) v svojem razmišljanju »Trije podeželski problemi« (kit.: 三农问题 *Sān nóng wèntí*) (Gourida 2013, december, 242) pravi, da rešitev ruralnega migracijskega problema vidi v reformah, ki se bodo postopoma, a predano posvetile in rešile tri vprašanja:

1. odprava razlik pri registraciji ruralnih in urbanih gospodinjstev;
2. temu naj takoj sledijo 2–3 leta institucionalnih preureditev, ki bodo zgradile urbano in ruralno socialno varstvo, zdravstveno oskrbo, pokojninski sistem in sistem za brezposelne;
3. ko bodo zgornji sistemi vzpostavljeni in podprti, pa bo čas, da se razreši problematika lastništva zemlje na podeželju (op.a.: lastništvo zemlje na podeželju je bilo kmetom večkrat odvzeto, dodeljeno v upravljanje vaškim skupnostim ipd. Vlada je z lastništvom zemlje na podeželju skozi obdobja različno manipulirala).

Şiham Gourida (Gourida 2013, december, 243) v svojem članku »Chinese Contemporary Internal migration: Trends and Challenges« poudarja, da se najverjetneje večina prebivalcev Kitajske strinja, da je sistem registracije gospodinjstev arhaičen in nepravičen. Nosilci ruralnega hukou, ki delajo v mestih, pa bi morali imeti večji dostop do izobraževanja ter socialnega in zdravstvenega varstva. Vse te ideje po sprostitvi omejitev pa, po njenih ugotovitvah, doživljajo občuten odpor pri meščanih. Mestne vlade pogosto nimajo finančnih sredstev, s katerimi bi razširile obseg socialnih storitev, ki bi vključevale tudi delavce migrante in njihove družine. Do tako obsežnih reform sistema hukou je čutiti odpor tudi s strani policije, vsaj dokler se ne vzpostavi nadomestni sistem osebnih izkaznic, s katerimi bi lahko uspešno nadzorovali in sledili kriminalcem. Za zdaj je bila reforma sistema hukou izvedena le delno, na lokalni ravni oz. v posameznih regijah, kjer so sprostili omejitve nekaterim delavcem migrantom, pa še to povečini samo, ko so ti nekaj doprinesli lokalnemu gospodarstvu. Ta pristop seveda ne kaže neke svetle prihodnosti v zeleni smeri (Gourida 2013, december, 243).

Številni avtorji imajo na prihodnost sistema hukou različne poglede, a večinoma se strinjajo, da bo potrebno še precej časa, preden bo sistem hukou odpravljen, oziroma preden bo spremenjen v tej meri, da bo omogočal večjo enakopravnost med migranti in urbanim prebivalstvom.

Kontroverznost sistema hukou in njegovega spreminjanja odlično prikazuje uveljavitev točkovnega sistema, na podlagi katerega je odločeno, kateri delavci migranti bodo pridobili urbano potrdilo hukou in kateri ne.

Konec avgusta je bil na spletni strani Today Online objavljen primer, ki odlično prikazuje dve plati sistema. Svojo situacijo opisuje Zhang Tianpan, ki z ženo že šest let živi v Pekingu. Kljub uspešnim karieram in dolgotrajnemu življenju v glavnem mestu LR Kitajske z ženo nimata urejenega potrdila hukou. Upal je, da se bo to spremenilo v začetku avgusta, ko je vlada objavila nov poziv za oddajo prošenj za pridobitev urbanega potrdila hukou za delavce migrante. A Zhang je kmalu opazil težavo: »Oblasti, ki objavijo razpise, ne podajo števila točk, ki ga oseba potrebuje, če se želi kvalificirati za izdajo potrdila.«

Število delavcev migrantov, ki zbere zadostno število točk in dejansko pridobi urbano potrdilo hukou, je precej manjše od realnega števila migrantov, s čimer problem lebdečega prebivalstva ostaja.

6 ZAKLJUČEK

Ugotavljam, da je reforma hukou ena najbolj zapletenih tem v kitajski tranziciji. Tesno je povezana z urbanizacijo milijonov kmetov, lastništvom zemlje, pravičnostjo izobraževalnega sistema in enakopravnostjo – če naštejemo samo najbolj pereče kritike sistema.

Že pred izbiro teme diplomske naloge sem se zavedal težavnosti obravnave sistema hukou in subjektivne presoje stihij, ki obkrožajo obliko sistema, ki je trenutno v veljavi v LR Kitajski. Tematika me je privlačila zaradi kompleksnosti sistema, njegovih pomanjkljivosti in reform, s katerimi so želele oblasti vplivati na določila sistema hukou.

Kot ugotavljam v diplomskem delu, je vlada do zdaj nekoliko sprostila strogost sistema hukou, še vedno pa ostajajo neurejena področja glede pokojninskega, socialnega in zdravstvenega varstva delavcev migrantov. Očitno je, da gre pri odpravljanju sistema hukou za navzkrižje interesov. Kitajska vlada se zaveda potrebe po spremembah, na drugi strani pa so sile, ki jim odgovarja, da se nekateri elementi sistema ohranijo. Pri tem gre za nekakšno merjenje moči, ki traja že desetletja. Do zdaj je premoč vedno pokazala stran, ki si drastičnih sprememb ne želi.

Pri obravnavi teme sem imel precejšnje težave pri iskanju virov, ki bi mi ponudili primeren in zadostno subjektiven vpogled v samo tematiko. Ob številnih priložnostih sem pot do prepoznavanja realnega stanja sistema našel v združevanju dveh zgodb – ene, ki je bila napisana za širšo javnost, in druge, ki je nastala pod pisali kritikov sistema hukou.

Kljub temu da so med svetovnimi voditelji dostikrat prisotne težnje po spremembi političnega, gospodarskega in socialnega stanja LR Kitajske, se svetovna javnost v to posebnost LR Kitajske ne vtika, saj jo konec koncev tudi premalo pozna. Kitajska je po drugi strani še vedno toliko zaprta, da čez njene meje preide le malo informacij o dogajanju. Na žalost lahko tudi kaj hitro opazimo, da se le peščica avtorjev pogloblja v sistem hukou, pa še ti so povečini izseljeni in delujejo iz tujine, kar se še bolj oddalji od pravega vpogleda.

Trudil sem se, da bi v diplomskem delu zajel in prepoznal dejanske lastnosti sistema hukou in uspešno identificiral stihije, ki sistem obkrožajo. Želel sem, da bi si po obsežni raziskavi tematike ustvaril mnenje o prihodnosti sistema ter pridobil dovolj podatkov, da bi lahko

uspešno presodil smiselnost sistema ter prepoznal reforme, ki bi bile smiselne za nadaljnji razvoj sistema hukou.

Na podlagi pridobljenih informacij zaključujem, da je moja delovna teza: stihjskost se kaže v razkolu med uradno politiko sistema hukou in dejansko situacijo, ki se odraža v nekontroliranih migracijah v smeri ruralno-urbano, potrjena.

7 LITERATURA

Aglietta, Michel. 2015. *Progress and headwinds in the third stage of China's reform*. Dostopno na naslovu: www.cepn-paris13.fr/.../AGLIETTA_Chinas-reform-MA-06-2015.pdf (5. 5. 2016).

Armstrong, D. Thomas. 2013. *China's »Floating Population«*. Dostopno na naslovu: <http://scir.org/2013/10/chinas-floating-population/>. (5. 9. 2016).

Baković, Zorana. 2015. *Kaj je konec zgodovine? Nedvomno socializem!* Dostopno na naslovu: <http://www.delo.si/sobotna/tako-razlicna-pa-vendar-tako-enaka-svetova.html>. (4. 9. 2016).

Bofulin, M. Sodobni migracijski procesi v Ljudski republiki Kitajski. (2004). Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in in novo antropologijo. *Kitajska: Velik skok v globalizacijo*. Številka 258. 2016.

Cai, Fang. 2011. Hukou System Reform and Unification of Rural-urban Social Welfare. *China & World Economy* 3, zvezek 19. 33–48.

Central Intelligence Agency. *The World Factbook. East & Southeast Asia: China*. 2016. Dostopno na naslovu: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ch.html> (10. 6. 2016).

Chai 2011, Hukou System – Reform and Unification of Rural-urban Social Welfare.

Chan, Kam Wing in Li Zhang. The Hukou System and Rural-Urban Migration in China: Processes and Changes. 1999. *The China Quarterly*, zvezek 160, izvod 1, 818–855.

Chan, Kam Wing in Yunyan Yang 1992. *Inter-provincial Migration in China in the Post - 1949 Era: Types, Spatial Patterns and Comparisons*. Working Paper, Seattle Population Research Center. 27th International Geographical Congress 9.–14. 8. 1992. Washington, D.C.

Chan, Kam Wing. 2009. The Chinese Hkou System at 50. Bellwether Publishing: *Eurosaian Geography and Economics*. No. 2. 197–221.

Chan, Kam Wing. 2010. *The Household Registration System and Migrant Labor in China: Notes on a Debate*. *Population and Development review*, 36(2). 357–364.

Chen J. in Guo F. Accommodating Migrants in the Post-reform Urban China: The Perspective of the Chinese Hukou System. (2010). *The International Journal of Interdisciplinary Social Sciences*, vol. 5, 2.

Condit, Justin. *An Analysis of Why China`s Government Will Eventually Reform the Hukou System*. 2015. Law School Student Scholarship. Paper 780.

Congressional-Executive Commission on China 2005, 2. september. *China`s Household Registration (hukou) System: Discrimination and Reform*. Dostopno na naslovu: <http://www.cecc.gov/sites/chinacommission.house.gov/files/documents/roundtables/2005/CECC%20Roundtable%20-%20China%27s%20Household%20Registration%20%28Hukou%29%20System%20Discrimination%20and%20Reform%20-%209.2.05.pdf> (24. 4. 2015).

Deng G. Kent. 2003. *Fact or Fiction? Re-examination of Chinese Premodern Population Statistics*. Dostopno na naslovu: <http://www.lse.ac.uk/economicHistory/pdf/wp7603.pdf>.

Encyclopedia Britannica. *Wang Anshi*. Dostopno na naslovu: <https://www.britannica.com/biography/Wang-Anshi>.

Eswar Prasar in drugi. *China`s Growth and Integration into the World Economy*. 2004. Washington DC: International monetary fund.

Fischer, Regine. 2009. *Rural-Urban Migration. A necessity to survive*. Dresden Technical University (Lehrstuhl für Raumentwicklung).

Gourida, Siham. 2013. *Chinese Contemporary Internal Migration: Trends and Challenges*. *International Journal of Humanities and Social Science* 21, 3.zvezek. Dostopno prek: [www.ijhssnet.com/journals/Vol_3_No_21_\[Special...\]/26.pdf](http://www.ijhssnet.com/journals/Vol_3_No_21_[Special...]/26.pdf) (7. 5. 2016).

Gunson, C. *The Politics of Population Control in China. Policy vs. Tradition.* (online). Dostopno na naslovu: <http://www.angelfire.com/super/chrisgunson/chinapop.html> (citirano 10. 6. 2016).

Hu Xiaochu. 2012. *China`s Young Rural-to-Urban Migrants: In Search of Fortune, Happiness, and Independence.* Dostopno na naslovu: <http://www.migrationpolicy.org/article/chinas-young-rural-urban-migrants-search-fortune-happiness-and-independence> (4. 9. 2016).

Huang, Y., Veeck G., Pannell C. W., Bao S. 2016. *China's Geography: Globalization and the Dynamics of Political, Economic, and Social Change.* Rowman & Littlefield.

Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. *Iskanje po Slovarju slovenskega knjižnega jezika.* Dostopno na naslovu: http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=stihij*&hs=1 (26. 5. 2016).

Kladnik, D., Lovrenčak, F., Orožen Adamič M. in drugi. *Geografski terminološki slovar.* 2005. Ljubljana : Založba ZRC, ZRC SAZU, 2005.

Lam, Cory. 2011. *Hukou System Reform Key to China`s Economic ans Social Stability.* Dostopno na naslovu: <http://www.china-briefing.com/news/2011/07/12/hukou-system-reform-key-to-chinas-economic-and-social-stability.html> (4. 9. 2016).

Li, Bingqin. 2015. Dostopno na naslovu: <http://www.eastasiaforum.org/2015/01/13/chinas-hukou-reform-a-small-step-in-the-right-direction/> (3. 9. 2016).

Marshall, John. 2013. *Urbanization and Hukou Reform.* Dostopno prek: <http://thediplomat.com/2013/10/china-urbanization-and-hukou-reform/2/> (23. 6. 2016).

Minzner, Carl. 2011. *Countries at the Crossroads.*

Project Partners. *The untold Story of China`s Rural-Urban Migration.* Dostopno na naslovu: <http://projectpartner.org/poverty/untold-story-chinas-rural-urban-migration/> (3. 9. 2016).

Reforming hukou: *China's Quest for Inland Urbanisation*. 23. Februar 2013. Stratfor. Dostopno na naslovu: <https://www.stratfor.com/analysis/reforming-hukou-chinas-quest-inland-urbanization-part-1> (13. 4. 2016).

Saich, Tony. 2011. *Governance and Politics of China*. Hampshire: Macmillan Distribution Ltd.

Saje, M. in sodelavci: Inkret, M., Tramte, T., Tamše, T., Budna, V. etc. *Sodobna Kitajska. Politični in gospodarski razvoj*. 2006. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.

Saje, M. *Zgodovina Kitajske: Obdobje QING*. Od tradicionalne do moderne Kitajske. 1994. Ljubljana: Študentska organizacija Univerze.

Saje, Mitja. 2015. *Zgodovina Kitajske*. Ljubljana: Slovenska matica.

SAZU. *Geografski terminološki slovar*. 2005. Zbirka Slovarji: Geografski inštitut Antona Melika, ZRC SAZU.

SSKJ. *Komunizem*. Dostopno na naslovu: <http://bos.zrc-sazu.si/cgi/neva.exe?name=ssbsj&tch=14&expression=zs%3D28008> (20. 6. 2016).

SSKJ. *Migracija*. Dostopno na naslovu: <http://bos.zrc-sazu.si/cgi/neva.exe?name=ssbsj&tch=14&expression=zs%3D35107> (20. 6. 2016).

SSKJ. *Reforma*. Dostopno na naslovu: <http://bos.zrc-sazu.si/cgi/neva.exe?name=ssbsj&tch=14&expression=zs%3D65639> (20. 6. 2016).

Starr John Bryan. 2001. *Understanding China*. A guide to China's Economy, History, and Political Structure. London: Profile Books Ltd.

The Economist. 2014. *Building the dream*. Special report on China. 19. april. Dosegljivo prek: www.economist.com/sites/default/files/20140419_china.pdf (24. 4. 2016).

The State Council The People's Republic of China. *National People's Congress*. 2014. Dostopno na naslovu:

http://english.gov.cn/archive/china_abc/2014/08/23/content_281474982987272.htm
(10. 6. 2016).

The world factbook. Dostopno na naslovu: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ch.html> (8. 6. 2016).

Tiezzi, Shannon. 2016. *China`s Plan for »Orderly« Hukou Reform*. Dostopno na naslovu: <http://thediplomat.com/2016/02/chinas-plan-for-orderly-hukou-reform/> (5. 9. 2016).

Umek, A. *Urbanizacija podeželja na primeru provinc Jiangsu in Shaanxi in sistem hukou*. 2007. Diplomsko delo.

Veliki slovar tujk: 1. izd., 1. natis. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2002.

Wang Fei-Ling, Chloe Froissart. 2005. *China`s Household Registration (Hukou) System: Discrimination and Reform*. Dostopno na naslovu: <http://www.cecc.gov/events/roundtables/chinas-household-registration-hukou-system-discrimination-and-reform> (26. 4. 2015).

Wang, F. *Organizing Through Division and Exclusion*. China`s Hukou System. 2005. Stanford, California: Stanford University Press.

Wikipedia. *History of China*. 2016. Dostopno na naslovu: https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_China#Republican_China (13. 6. 2016).

Wikipedia. *History of the People's Republic of China (1949–76)*. 2016. Dostopno na naslovu: [https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_the_People%27s_Republic_of_China_\(1949%E2%80%9376\)](https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_the_People%27s_Republic_of_China_(1949%E2%80%9376)) (27. 6. 2016).

Wikipedia. *Urbanization*. 2016. Dostopno na naslovu: <https://en.wikipedia.org/wiki/Urbanization> (10. 6. 2016).

Wing Chan, K. The Chinese Hukou System at 50. 2009. *Eurasian Geography and Economics*, No. 2.

Wu, C., Mu, G. 2004. *China's Population Situation and Policies*. Beijing, Foreign Language Press, str. 36, 80–94.

Yang, Shijie. *The Impact of Hukou Reform on the Rural and Urban Income Gap*. 2011. UC San Diego School of International Relations & Pacific Studies.

Yeh, A., Xu, J, Liu K. *China's post-reform urbanization: retrospect, policies and trends*. 2011. London: Human Settlements Group.

Ying, Li. 2011. *China's Policy on Rural-urban Migrants and Urban Social Harmony*. Asian Social Science, vol. 7, no. 7.

Zhang, Fan. 2014. *China's Urbanization and the World Economy*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.

Zhang, L. LaGates, R., Zhao, M. *Understanding China's Urbanization*. The Great Demographic, Spatial, Economic, and Social Transformation. 2016. Northampton: Edward Elgar Publishing, Inc.

Zhang, Li. *Reform of the Hukou System and Rural-Urban Migration in China: the Challenges Ahead*. 2002. Chinese University of Hong Kong: Department of Geography and Resource Management.

Zhao, Laixun. 2016. *A Simple Model of the Chinese Hukou System and Some Ongoing Reforms*. Japan: Kobe University, Research Institute for Economics and Business Administration.

Literatura v kitajskem jeziku

关信平. 如何更好地服务中国的非户籍人口. 2015. Dostopno na naslovu:
http://www.paulsoninstitute.org/wp-content/uploads/2015/11/PPM_Migrants_Guan-Xinping_Chinese.pdf (31.8.2016)

陆铭 . 中国城市化路径的困境与抉择 . 2015. Dostopno na naslovu:
http://www.paulsoninstitute.org/wp-content/uploads/2015/08/PPM_Urbanization-Myths-and-Realities_Lu-Ming_Chinese.pdf(1.9.2016)

中国政府网：中华人民共和国行政区划 . 2005. Dostopno na naslovu:
http://www.gov.cn/guoqing/2005-09/13/content_5043917.htm (1.9.2016)

PRILOGE

Priloga A: IZJAVA O AVTORSTVU (Glej tiskano verzijo.)

Priloga B: IZJAVA KANDIDATA (Glej tiskano verzijo.)

Priloga C: POVZETEK V KITAJSKEM JEZIKU

Priloga C: Povzetek v kitajskem jeziku

中国户口改革之必然趋势

户口制深深扎根于中国的政治和管理体制，百多年历史记录也证实了这一体制的过去。在研究户口体制及其操作时，很快可以发现当中明显的不平等性，这都是由于以户口为前提的人口分布所导致。户口发放以出生地为基本条件，这明显地将农村与城市划分开来。从出生地迁出给居民带来了很大的麻烦，因为改变户籍和申请城市户口的条件非常苛刻，很多人都无法满足这些条件。因此近五十年来大量的农民工非法定居在一些大城市或城市周围，他们想在大城市赚更多的钱和过更好的生活。但大多时候他们成了非法劳工，收入低下，住在非法移民区，得不到国家的任何帮助也无法解决户口问题。近几年户口体制遭到了严厉批判，推动了政府改革。本论文就这些改革进行研究并分析未来户口体制的走向以及就具体改变整个体制之可能性提出疑问。

关键词：户口、中国、户口体制改